

Razvoj kulture v korak z drugimi dejavnostmi

Mogoče je prav sedaj čas, da se izreče v razmislek tudi pobuda, da moramo resno pretehtati, ali ne bi na nekaterih drugih področjih družbenih dejavnosti, ki so v daljšem obdobju dejansko in upravičeno imele silno hitro in obsežno razširjeno reprodukcijo, nekoliko upočasnili razvoj, in to v korist izkazanih družbenih potreb na področju kulture, raziskovalne in še kake druge dejavnosti. Podatek, da je od leta 1976, ko je bil delež investicij za raziskovalno delo v skupnih investicijah 0,7 odstotka, le-ta je padel v letu 1979 na 0,3 odstotka, v resnici vzbuja upravičeno zaskrbljenost nad prihodnjim razvojem raziskovalne dejavnosti. Vse to govori o nazadovanju, ki ga moramo z učinkovito politično akcijo in jasnimi predstavami o temeljih prihodnjega razvoja zaustaviti in preusmeriti v napredovanje.

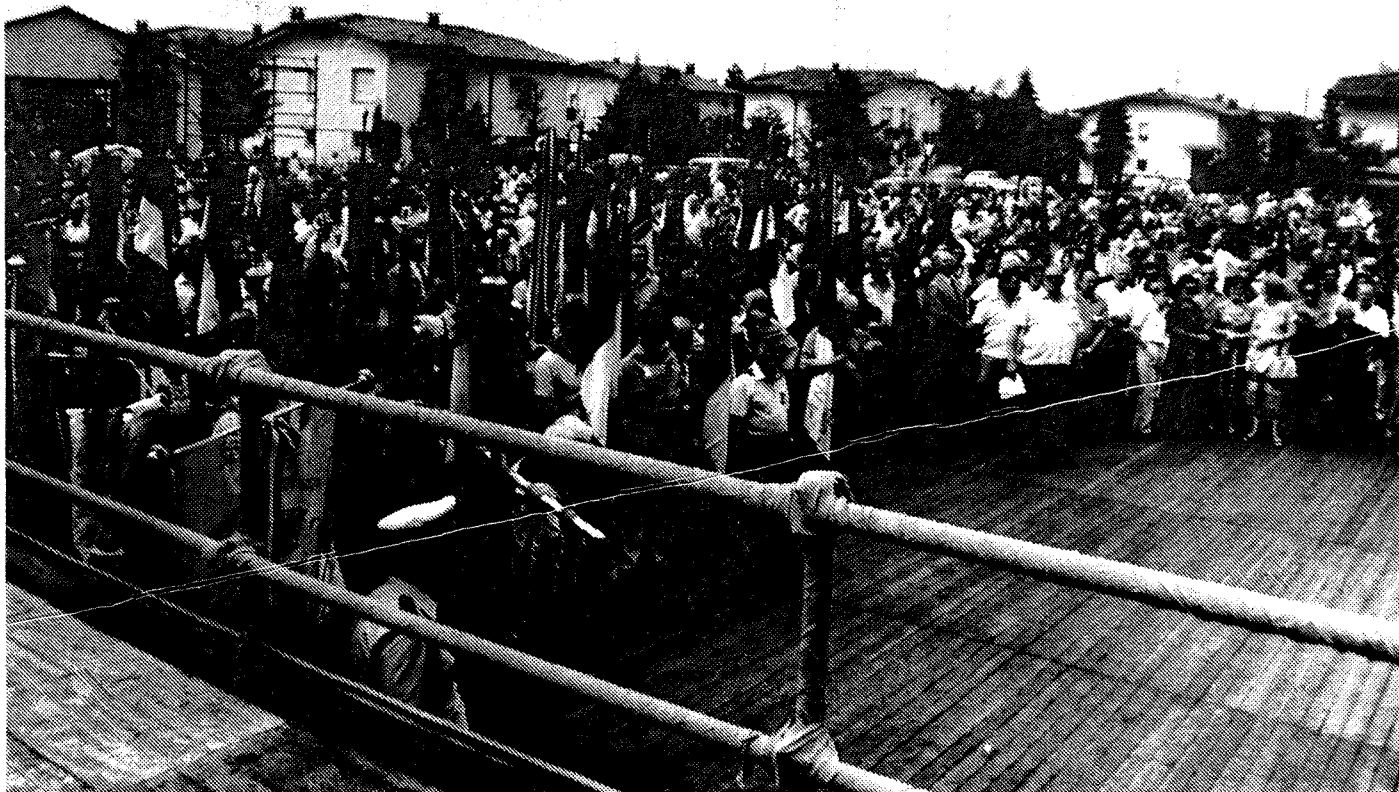
Ob vsem tem pa je vendarle razveseljivo dejstvo, da sta končno prišli na spisek prioritetenih naložb Akademija za glasbo in Akademija za gledališče, radio, film in televizijo-visoki šoli, ki že preveč dolgo obdobje delujeta v resnično najslabših možnih delovnih razmerah, verjetno najslabših kar v vsem našem visokem šolstvu. Nejasno in nesprejemljivo je v osnutku to, da naj bi se za prvo naložbo stekla sredstva prek izobraževalne skupnosti Slovenije, za drugo pa prek posebne izobraževalne skupnosti za kulturo. Vprašanje je namreč, zakaj ne bi bil za eno in drugo oblikovan prihodek prek iste samoupravne interesne skupnosti. Seveda je treba ob tem optimizmu, da ne bi bil preuranjen, izreči tudi to, da moramo vložiti vse sile, da naložbi srečno pripeljemo skozi vse Scile in Karibde dogovarjanja, ki nas še čakajo, in da v prihodnjem srednjeročnem obdobju v resnici pripeljemo gradnji do konca.

Rad bi podčrtal že znano in tolikokrat sprejeto stališče, da kultura in raziskovalno delo nista nikakršna družbena poraba, ki jo je treba zaradi tega, zlasti sedaj, v zaostrenih stabilizacijskih razmerjih, vsestransko omejevati. Kultura in znanost sta v resnici vse pomembnejši gonilni sili prihodnjega celovitega družbenega razvoja in napredka in s tem strateška dejavnika osvobajanja človeka.

Bolj ko bodo v utrjevanje socialističnih samoupravnih odnosov, v dvig produktivnosti dela, v prestrukturiranje gospodarstva itd. vgrajeni tudi znanost, izobraževanje in kultura, hitreje bomo premagali težave, ki pestijo naše gospodarstvo in odnose v njem. Nerealna bi zato bila pričakovanja, da je mogoče uspešno in učinkovito reševati probleme in v družbenoekonomskem razvoju uveljavljati nove kakovosti brez polne vključitve in hkrati soodgovornosti družbenih dejavnosti.

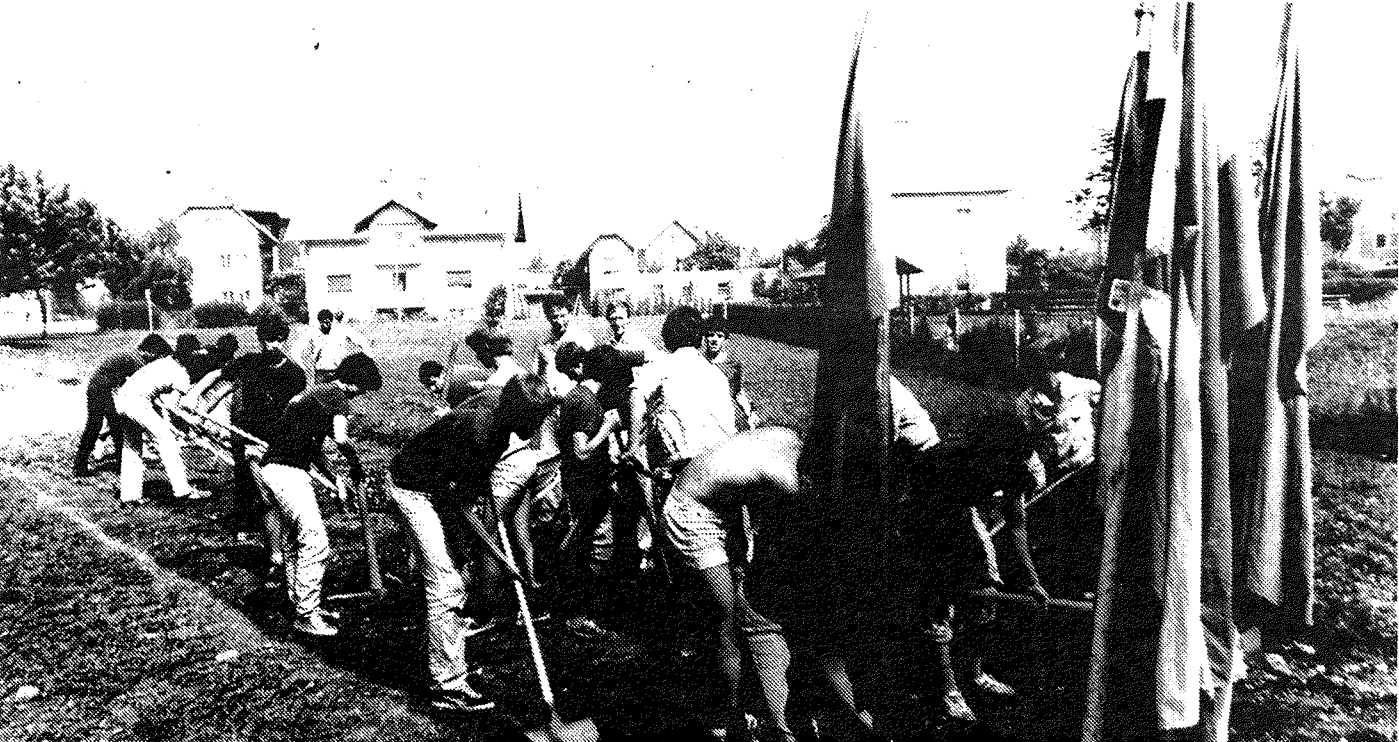
Nobenega dvoma ali omahovanja ni o tem, da se morajo tudi družbene dejavnosti kar najbolj vključiti v stabilizacijska prizadevanja celotne družbe. Zlasti še, ker se na vsakem posameznem področju srečujemo s primeri neodgovornega ravnanja z družbenimi sredstvi in nestabilizacijskim ravnanjem. Toda politike stabilizacije nikakor ne smemo oblikovati tako, da bomo omejevali programe teh družbenih dejavnosti na tistih točkah, kjer lahko dajejo največji stabilizacijski prispevek. Storimo vse, da bo dogovor o temeljih družbenega plana SR Slovenije kar najbolj polno vključeval vsa ta stališča.

(Iz razprave Mitje Rotovnika na seji republiške konference SZDL, ko so obravnavali osnutek dogovora o temeljih družbenega plana SR Slovenije za obdobje 1981-1985)

V nedeljo, 27. julija 1980, je bilo v Corno di Rosazzo v republiki Italiji veliko odporniško in protifašistično ljudsko zborovanje v počastitev udarne divizije »Garibaldi Natisone«, ki ga je priredil deželni odbor VZPI za Furlanijo-Julijsko krajino in krajevna občinska uprava. Tega velikega zborovanja se je udeležilo več tisoč ljudi z obeh strani meje, Jugoslavije in Italije. Med njimi so bili predstavniki družbenopolitičnih organizacij in oblasti iz Jugoslavije, predstavniki ANPI, predstavniki naprednih političnih strank in oblasti iz Italije. Nadvse prisrčno in prijateljsko je bilo ob tej priložnosti srečanje bivših borcev divizije Garibaldi Natisone in borcev NOV Jugoslavije, ki so se ramo ob rami bojevali za osvoboditev proti skupnemu sovražniku. Slavnostni govornik Jože Smole, ki je govoril v imenu Zveze združenj borcev NOV Slovenije, je med drugim dejal, da je solidarnostna povezanost protifašističnih borcev veliko pomenila v povojnih prizadevanjih za reševanje odprtih mednarodnih vprašanj in za graditev novih odnosov med narodi in državami. Tovariš Smole je poudaril, da je nedvomno k temu veliko prispevala udarna divizija Garibaldi Natisone, ki je v sestavi 9. korpusa NOV in kasneje 7. korpusa NOV Jugoslavije sodelovala v težkih bojih proti skupnemu sovražniku. V tem skupnem boju se je kalilo resnično tovarštvo, brez nacionalnih predsodkov. In prav to je ustvarjalo temelje pristnih odnosov med Slovenci in Italijani ter temelje novih odnosov med Jugoslavijo in Italijo.

Lojze Kristančič-Minko

Še izmena ali dve in utihnili bodo brigadirski vzkliki »horuk« na številnih mladinskih delovnih akcijah. Tako je tudi v Ljubljani, kjer mladinske delovne brigade cele Jugoslavije že nekaj let urejajo »pot spominov in tovarštva« okrog Ljubljane. Ondani, ko smo zaman iskali marljive brigadirje iz pobratenega mesta Kavadarci, so ti zamenjali krampe, lopate za puško, kajti obrambni dnevi, ki jih je organizirala mestna konferenca ZRVS, so sestavni del programa v času mladinske delovne akcije. Od mladih Kavadarčanov smo marsikaj slišali. Tudi to, da se nekateri že več let udeležujejo z brigadirsko vmeno na trasi »poti in tovarštva« pa udarniških dni v čast 22. julija, dneva vstaje slovenskega ljudstva.

Več o brigadirjih iz Kavadarcev pa bomo poročali v prihodnji številki TV-15.

Jože Čurin

Ob 27. juliju, dnevu vstaje hrvaškega naroda in narodov Bosne in Hercegovine, je predsednik predsedstva SRS Viktor Avbelj čestital predsedniku predsedstva SRH Jakovu Blaževiću in predsedniku predsedstva SR BiH Raifu Dizdareviću.

Čestitka predsedstvu SR Hrvatske

»V imenu predsedstva SR Slovenije in v svojem imenu iskreno čestitam tebi, predsedstvu SR Hrvatske in vsem delovnim ljudem in občanom vaše bratske republike ob 27. juliju, dnevu vstaje hrvaškega naroda.

Ob tem dnevu se spominjamo začetka oboroženega boja vašega ljudstva za osvoboditev, v katerem je v sodelovanju z drugimi jugoslovanskimi narodi in narodnostmi pod vodstvom tovariša Tita izbojevalo tudi pravičnejšo in naprednejšo družbeno ureditev. Delavski razred in drugi delovni ljudje in občani vaše republike so dosegli pomembne uspehe pri uveljavljanju socialističnega samoupravljanja, razvijanju materialne osnove družbe in stalni krepitvi vloge delovnega človeka in izboljšanju njegovih delovnih in življenjskih pogojev. Delovni ljudje in občani SR Slovenije smo prepričani, da se bo uspešen razvoj vaše republike na vseh področjih nadaljeval, s čimer boste kot doslej prispevali k trdnosti jugoslovanske skupnosti narodov in narodnosti.

Ob vašem prazniku se iskreno veselimo vaših uspehov in nadaljnega vsestranskega sodelovanja.«

Republiškima odboroma ZZB NOV Hrvatske in Bosne in Hercegovine je čestitki poslal predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik

Čestitka predsedstvu SR BiH

»Ob 27. juliju, dnevu vstaje naroda Bosne in Hercegovine, pošiljam v imenu predsedstva SR Slovenije in v svojem imenu iskrene čestitke tebi, predsedstvu Bosne in Hercegovine in vsem delovnim ljudem in občanom vaše bratske republike.

Vaš praznik ni le dan, ob katerem se spominjamo junaškega boja ljudstva vaše republike proti okupatorju in njegovim sodelavcem in velikih žrtev, ki so jih vaši ljudje utrpeli v tem boju, ampak tudi priložnost, ob kateri je potrebno poudariti uspehe, ki jih je dosegla vaša republika. S hitrim gospodarskim rzvojem in utrjevanjem socialističnega samoupravljanja ste dosegli visoko stopnjo industrializacije vaše republike, bistveno izboljšanje življenjske ravni vaših delovnih ljudi in trdno povezanost narodov in narodnosti vaše republike v složno skupnost. Vse to predstavlja tudi vaš prispevek h krepitvi bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in k boju za ekonomsko stabilizacijo naše družbe, to je k naporom, s katerimi skušamo uresničiti Titove misli in želje.

Delovni ljudje in občani SR Slovenije smo prepričani, da se bo uspešno sodelovanje naših republik nadaljevalo in vam želimo nadaljnega napredka na vseh področjih družbenega življenja.«

Resolucija

Na republiškem občnem zboru Zveze prostovoljcev borcev za severno slovensko mejo 198/19 je bila 2. julija 1980 z močnim odobravanjem sprejeta tale resolucija:

Stanje, v katerem je ta čas vprašanje izpolnjevanja manjšinskozaščitnih določil avstrijske državne pogodbe z dne 15. maja 1955, nas navdaja z globokim nezadovoljstvom.

Ugotavljamo, da je poglavitna ovira, da se vprašanje izpolnitve manjšinskozaščitnih določil avstrijske državne pogodbe

(a.d.p.) z dne 15. maja 1955, posebej njenega 7. člena, ne premakne z mrtve točke, koroški tako imenovani tristrankarski sporazum, sklenjen v soglasju s Slovincem skrajno sovražnim koroškim Heimatdienstom (5. odst. 7. člena a.d.p.). Članstvo treh v avstrijskem parlamentu zastopanih strank (FPö, öVP in SPö) je na Koroškem tudi sicer najbolj ostro nemško nacionalistično razporejeno. Nobena izjema ni na Koroškem članstvo socialistične stranke z deželnim glavarjem Wagnerjem na

čelu. Avstrijska zvezna vlada nima moči in niti ne volje, da bi mimo tega Slovincem sovražnega tristrankarskega sporazuma rešila nerešena vprašanja manjšinskozaščitnih določil a.d.p. To dokazuje še posebno jasno nekaznovana odstranitev dvojezičnih napisov ob 10. oktobru 1972. To dokazuje sedmojuljska zakonodaja iz leta 1976, posebno še zakon o narodnih skupinah.

Zato so vse obljube, ki jih dajejo zvezni avstrijski državni zastopniki v pogovorih z jugoslovanskimi državnimi zastopniki, kolikor gre pri teh pogovorih za izpolnjevanje manjšinskozaščitnih določil avstrijske državne pogodbe, brez koristi, so neresne, samo zavajajoče. To velja tudi za zagotovila, obljube v pogovorih, ki so bili oktobra 1979 na Dunaju (Pahr) in aprila 1980 v Beograd (Kreisky).

Za Zvezo prostovoljcev borcev za severno slovensko mejo 1918/19:

Lojze Ude

Z željo za mirno sožitje med narodi

Prijateljsko sodelovanje med ANPI in ZZB NOV ni le formalno. To se odraža tudi v medsebojni materialni pomoči ob raznih elementarnih in drugih nesrečah. Dokaz temu je tudi 12.500 din denarne pomoči ponesrečencem po potresu v Črni gori. To pomoč je zbrala in darovala Federacija ANPI Goriške pokrajine republike Italije. Sekcija ANPI Slovenskih partizanov iz Gorice in Štandreža pa je ob nedavnem obisku groba tovariša Tita zbrala in prispevala v Titov sklad za štipendiranje otrok delavcev 10.000 din. To je humano, globoko človeško dejanje, ki še bolj pogloblja prijateljsko sodelovanje med dvema sosednjima državama – Jugoslavijo in Italijo. To je tudi dokaz želje in trdne volje mirnega sožitja med narodi.

Lojze Kristančič-Minko

Kdo podtika kukavičja jajca?

Neresnice in netočnosti ob »primeru dr. Ante Šarić«

V pisanju o »primeru dr. Ante Šarić« v več člankih v TV-15 (8. 11. 1979, 6. 12. 1979 in 19. 6. 1980) je bila med drugim navedena vrsta neresnic, netočnosti, podtikovanja in namigovanja na račun DO Radenska in na račun »nekaterih odgovornih«. V začetku na to nismo reagirali, ker smo menili, da gre le za površnost in netočnost, ki se pač vrine v reportažni način obravnavanja zadeve. Toda vztrajno ponavljanje nekaterih neresnicnih obtožb in celo izmišljotin opozarja, da gre za namerno zavajanje javnosti in ne za objektivno in realno prikazovanje dejstev. Zato smo prisiljeni zaradi objektivnega informiranja bralcev in javnosti odgovoriti na nekatere navedbe, ki se neposredno nanašajo na Radensko.

1. DO Radenska je v pripravah na otvoritev muzeja 7. oktobra 1978 naslovila na občinsko in krajevno organizacijo Zveze borcev pismeni predlog s prošnjo, da ugotovita resnico o bivšem lastniku dr. Šariću, in to z edinim namenom, da se zadeve postavi na pravo mesto. Radenska je bila prav tako pobudnik in organizator širšega sestanka za ureditev muzeja dne 24. novembra 1978. Pred tem so bila o dr. Šariću prisotna pretežno pozitivna mnenja, ne le pri starejših ljudeh v Radencih, temveč tudi v raznih pisanih materialih, kronikah in celo TV-15 je 19. oktobra 1972 objavil sliko dr. Šarića pod naslovom »Slovenski zdravniki v boju za svobodo«. Šele ko smo slišali tudi za nasprotna mnenja, smo predlagali, da se zadeva razčisti. Delovna organizacija niti ni v stanju niti ni prva poklicana, da

razčiščuje takšne zadeve. Sprašujemo se, zakaj pristojni teh zadev niso razčistili že prej?

2. Navedba, da so hoteli lani za stodesetletnico zdravilišča postaviti v zdravilišču doprnski spomenik dr. Šariću, je navadna izmišljotina, saj o tem v DO sploh ni bilo govora. Ernest Markuš kot bivši sodelavec Zdravilišča, ki je po pogodbi o delu zbiral material za muzej, je nameraval že v letu 1978 (torej pred intenzivnejšim razčiščevanjem »zadeve Šarić«) prek uvoznega oddelka Radenske uvoziti brezplačno odstopljeni kip dr. Šarića. Na nekatere intervencije, zakaj DO ne uvrsti kipca med muzejske eksponate, smo 24. julija 1979 pismeno odgovorili, da kip ne sodi v koncept muzeja.

3. Pri urejanju pokojnine za Šarićevo ni imelo zdravilišče nobene vloge. Uslužbenka zdravilišča je na zahtevo Sk upnosti za pokojninsko zavarovanje (torej po uradni dolžnosti) izdala potrdilo o kategorizaciji delovnega mesta obratovodje obrata Radenci. Pričanje posameznih bivših sodelavcev Šarićeve seveda ni stvar Zdravilišča.

4. Šarićeva je kot gost prihajala v Zdravilišče. Tu se je srečevala z znanci in bivšimi sodelavci. S strani Zdravilišča ni bila deležna nobenega posebnega obravnavanja. Res je pred leti zaprosila, da dobi brezplačno sobo v Ljubljanskem domu. V tej zadevi je pri Zdravilišču posredovala tudi Strokovna služba Komisije za vloge in pritožbe pri skupščini SRS (dopis z dne 11. 3. 1979), na katero se je obrnila Šarićeva. Odgovor Zdravilišča je bil negativen.

TOZD Komunalna dejavnost je res uredila odtok vode iz kapelice v parku. Kapelica je osnovno sredstvo Zdravilišča (že dalj časa v najemu Župnije) in je zaradi vdora vode v klet objekt začel propadati.

Zato so vsa namigovanja o »blagohotnem, naklonjenem razumevanju za želje nekdanje kulturbundovke«, vsaj za zdravilišče neosnovana.

Ob koncu samo še tole: Kot že navedeno, smo tudi v Radenski zainteresirani, da se »Zadeva dr. Šarić« dokončno razčisti in smo za to tudi sami dali ustrezen predlog. Zagotavljamo, da bomo nadalje tudi ravnali v skladu z dokončnimi ugotovitvami o dejavnosti predvojnega solastnika zdravilišča dr. Šarića. Ob tem pa odločno zavračamo vsako namigovanje na kakršenkoli nameravani poskus rehabilitacije kogarkoli.

Prav je, da je o ugotovitvah informirana tudi javnost. Ne moremo pa razumeti, kakšne cilje zasledujejo nekateri, ki gredo prek vseh meja objektivnosti in širijo v javnost neresnice, polresnice, podtikovanja in neutemeljena obtoževanja. In v ta namen celo zlorablajo sredstva javnega obveščanja.

Družbenopolitičnim organizacijam v kraju Radenci in občini Gornja Radgona ostaja naloga, da zadeve končno razčistijo in postavijo na pravo mesto.

**DO Radenska
Informativna služba**

Pripis: Informativna služba DO Radenske odgovarja tudi na članek 6. decembra 1979 in zavrača kritične pripombe o odnosu do gostov in zlasti borcev v zdravilišču. Ker odgovor nima vsebinske zveze z zadevo dr. Šarić, ga bomo objavili ob drugi priložnosti.

Uredništvo

V 31. številki TV-15, ki bo izšla 7. avgusta 1980, bomo objavili Statut Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije.

Nedavni dogodki v Boliviji, deželi v osrčju Latinske Amerike, močno spominjajo na dogodke, ki jim je bil svet priča pred nekaj leti v Čilu. Podobno kot v Čilu je tudi v Boliviji na letošnjih junijskih volitvah zmagala koalicija naprednih strank. Ljudska demokratična zveza pod vodstvom nekdanjega predsednika države Hernana Silesa Suaoza, ki se ji je pridružilo levo krilo Paz Estensorijeve Narodno revolucionarne stranke in pa Komunistična partija, je dobila na volitvah 38 odstotkov glasov. Skupaj s socialisti, ki so dobili 9 odstotkov glasov, so tako vse leve sile razpolagale v parlamentu z relativno večino 46 odstotkov glasov, medtem ko je Paz Estensoro dobil nekaj nad 20 odstotkov, desničarska demokratična nacionalna akcija bivšega diktatorja Banzerja Suaresa, ki so ga podprli fašisti, pa je dosegla komaj 17 odstotkov. Ker nobena stranka ni dobila absolutne večine, bi moral novega predsednika po določitih ustave potrditi parlament. Bilo je zatrdno gotovo, da bo novi predsednik Siles Suazo, saj se je zanj odločila tudi Estensorjeva stranka. To je bil vzrok, da je z grobo silo posegla vmes vojaška hunta, ki je z orožjem preprečila obnovo demokratičnega razvoja Bolivije.

Voditelj državnega udara general Garcia Meza je sam sebe postavil za predsednika države, odpravil je v hipu vse demokratične svoboščine, prepovedal delo sindikatov in vseh drugih organizacij in izjavil, da so s tem v Boliviji »za vselej končane volilne avanture.« Začelo se je eno najbolj krvavih obdobj diktatur, kar jih pozna Bolivija, četudi je prav ta dežela v svoji burni zgodovini bila tako rekoč nenehno prizorišče

Bolivija pod vojaškim udarom

nasilnih državnih udarov, v 155 letih neodvisnosti Bolivije jih je bilo kar 188, sedanji je tako že 189. vojaški udar. Diktator Meza se je lotil krvavega obračuna z vsemi političnimi nasprotniki. Predsednicačasne vlade Lidija Gueiler je po prisilni odpovedi svoji funkciji zbežala v vatikansko predstavništvo. Novo izvoljeni predsednik Siles Suazo je izginil. Voditelja delavskih sindikatov Lechina so oborožene tolpe ranile in ga odpeljale neznanokam. Isto usodo je doživel voditelj socialistične stranke Marcelo Quiroga, medtem ko so voditelja komunistično usmerjenih sindikatov vojaške tolpe na mestu ubile, ko so napadle sedež sindikata. Bolivija je od udara sem prizorišče enega najbolj krutih pregonov in likvidacij najbolj vidnih predstavnikov demokratičnih in naprednih sil ter gibanj. Podobno kot Pinochet v Čilu ima tudi sedanji bolivijski diktator za cilj fizično uničiti vse vodilne osebnosti demokratičnega življenja dežele, da bi si tako zagotovil obstoj diktature.

Vendar je Bolivija tista latinsko ameriška dežela, ki ima zelo dolge revolucionarne tradicije. Še vedno je med ljudstvom živ spomin na revolucijo leta 1952, ki sta jo izvedla prav sedanji novoizvoljeni predsednik Suazo in bivši predsednik Paz Estensoro. Sado vi te revolucije so bile vidne zmage delavskega in kmečkega prebivalstva: nacionalizacija vseh naravnih bogastev dežele in agrarna reforma skupaj z graditvijo temeljev demokratične ljudske oblasti. Novi predsednik Suazo je po zmagi napovedal obnovo demokratičnosti in ljudske oblasti ter usmeritev dežele k socialistični preobrazbi. Prav te cilje danes branijo rudarji, ki se s puško v roki postavljajo po robu diktaturi, ter delavci drugih vej s stavkami, ki jih nova diktatura doslej ni mogla zatreti. Vrh tega poročajo, da je prišlo kakšnih 4.000 oboroženih indijanskih kmetov na pomoč rudarjem. Novi diktatorski režim je obsodila skoraj v celoti vsa svetovna javnost, pa tudi javnost Latinske Amerike z izjemo dežel s podobnimi vojaškimi diktaturami kot je na primer Argentina. Tudi Združene države Amerike, ki so svojega političnega zaveznika videle v stranki Paza Estensora, so ustavile Boliviji sleherno pomoč.

Razplet boja med demokracijo in diktaturo v Boliviji bo pomemben za vso Latinsko Ameriko. Bolivija je dokaz, kako na tej celini vse bolj klijejo poganjki novih oblik boja za družbeno preobrazbo in demokracijo. Gre za oblikovanje širokih front različnih sil, od komunistov do katoličanov, ki se upirajo fašističnim diktaturam. Prav taka pot utegne biti za razmere v Latinski Ameriki v prihodnje vse bolj učinkovita in tudi zmagovita kljub občasnim porazom, ki utegnejo zavreti tudi razvoj demokracije v sami Boliviji.

Drago Košmrlj

V čigav žep gre?

Ko smo se letos na dan borca udeležili nekega partizanskega spominkega slavlja, smo šli po opravljeni slovesnosti z odkritja plošče padlim kurirjem na prostor, pripravljen za okrepčilo in sproščeno srečanje in očem nisem mogel verjeti, ko sem bral cenik za prodajo jedi in pijač. Takole je pisalo: golaž 50 dinarjev, čevapčiči 50 dinarjev, svinjski kotlet 60 dinarjev, liter vina 70 dinarjev, steklenica piva 18

dinarjev in tako podobno, medtem ko je v skorajda vsaki boljši gostilni ali restavraciji prav takšna porcija golaža, kot so jih delili 35 dinarjev, čevapčiči prav toliko, svinjski kotlet 40 dinarjev in pivo po 14 dinarjev, do največ 16. Liter vina pa stane pri kmetih v prvih kraških ali istrskih vaseh od 25 do 30 dinarjev.

Pa ni šlo za gasilsko veselico, ko bi z izkupičkom nabavili motorno brizgalno ali zidali nov dom. Je

šel mar masten dobiček s tega slavlja v kakšne človekoljubne ali pa druge plemenite namene? – Dvomim. Za spominske plošče ali obeležja in za pomoči potrebnim družinam se pridobiva denar na drugačen način. Tile in vsi prihodnji prireditelji podobnih profitarskih gostinskih uslug pa naj se malo zamislijo nad svojim početjem, če je name-nu in obeležju prireditve primerno.

M. G.

S hišno samoupravo še ni vse v redu

V Sloveniji smo pred časom sprejeli akcijski program za uresničevanje samoupravnih družbenoekonomskih odnosov v stanovanjskem gospodarstvu. Ugotovili smo namreč, da s hišno samoupravo in z nekaterimi drugimi rečmi nikakor ne moremo biti zadovoljni. S stanovanji in stanovanjskimi objekti bi morali upravljati stanovalci, podatki pa kažejo, da je marsikje povsem drugače.

V nekaterih občinah je s hišno samoupravo sicer vse v redu, v drugih pa je skoraj ni opaziti. Domnevajo, da v naši republiki dela le okrog 60 odstotkov ustanovljenih hišnih svetov. V Sloveniji imamo še vedno veliko stanovanjskih hiš, ki so v družbeni lasti, v katerih niso oblikovani ne zbori stanovalcev, ne hišni sveti, kaj šele drugi organi upravljanja.

Mnogi menijo, da je treba vzroke za to iskati predvsem v odtujevanju sredstev. Zbori stanovalcev in hišni sveti niso odločali o stanarinah, niso imeli v rokah nikakršnih sredstev, s katerimi bi lahko samostojno gospodarili. Odvisni so bili od raznih stanovanjskih podjetij, skladov itd., ki so odločali tako rekoč o vsem, tudi o čisto samoupravnih zadevah.

Tako mislijo v Kočevju, v Celju, kjer namesto 800, dela samo 150 hišnih svetov, v Ljubljani in drugod. Organizacije, ki so skrbjele za stanovanja, so se pogosto obnašale podjetniško in jim ni bilo kaj dosti mar, kaj menijo stanovalci. Odnosi med njimi in hišnimi sveti so bili velikokrat močno nerazčiščeni in so kaj slabo vplivali na učinkovitost hišne samouprave.

Občinske skupščine se po ustanovitvi stanovanjskih skupnosti s temi vprašanji niso dosti ukvarjale. Verjetno je treba zato tudi tu iskati vzroke za prepočasno uveljavljanje samoupravljanja na tem področju. Poznamo le malo primerov, ko so se skupščine spoprijele s problemi stanovanjske samouprave, čeprav bi morale biti usklajevalce interesov in čeprav je jasno, da so soodgovorne za

uspešno urejanje stanovanjskih zadev.

Delegati so na zasedanjih zborov spregovorili o načrtih stanovanjske zidave, prav nič ali pa zelo malo pa so namenili skrbi družbenoekonomski in samoupravni organiziranosti. Nobenega dvoma pa ne more biti, da bi svojo pozornost morali usmeriti prav sem. To velja tudi za nekatere družbenopolitične organizacije. Za izgradnjo celovitih sosesk so odgovorne tudi samoupravne interesne skupnosti, toda marsikje ravna jo, kot da to ni njihova stvar.

Zaradi tega so se razmere posebno v nekaterih večjih mestih, močno poslabšale. Stanovalci, zlasti tisti, ki živijo v blokih, v hišnih svetih niso bili več pripravljeni sodelovati. Odklanjali so tudi delo v drugih organih stanovanjske samouprave. Marsikje so se sprijaznili s prisilno upravo in raje plačujejo prisilnega upravitelja, kot pa da bi sami upravljali družbeno premoženje, ki nikakor ni majhno.

V mariborski občini je 1500 takih stanovanjskih hiš, ki bi jih morali upravljati hišni sveti. Toda kar v 363 so prisilni upravitelji! V občini Ljubljana Center imajo 25 prisilnih upraviteljev, ki delo opravljajo namesto hišnih svetov in zborov stanovalcev. Nič dosti boljše ni v drugih slovenskih občinah.

Zaradi tega ni prav nič čudno, da so delegati slovenske skupščine, ko so razpravljali o osnutku zakona o stanovanjskem gospodarstvu, dvomili, da bi lahko stanovalci sami uspešno reševali probleme, ki se porajajo pri upravljanju stanovanjskih hiš. Če bi stvari ocenjevali na podlagi dose danjega dela, potem bi tem pomislekom najbrž morali pritrditi. Toda v stanovanjski samoupravi je treba korak naprej.

Predvsem je treba to samoupravo enkrat dočela oblikovati in prenesti nanjo vse pravice, pa seveda tudi odgovornosti. S postopnim prehodom na ekonomske stanarine se bo materialna podlaga stanovanjske samoupra-

ve okrepila. Zbori stanovalcev in hišni sveti bodo razpolagali z vse večjimi sredstvi, zato s samoupravnim organiziranjem ne bi smeli čakati.

Od tega, kako uspešno bodo delovali organi samoupravljanja, bo v do bršni meri odvisna tudi celotna preobrazba stanovanjskega gospodarstva. Tega bi se morali dodobra zavedati in sedanje stanje čimprej premostiti. Odgovornost stanovalcev pri upravljanju s stanovanji v družbeni lasti bi morali dosledno izenačiti z odgovornostjo delavcev v združenem delu. Oboji upravljajo s precejšnjimi družbenimi sredstvi.

Ocenjujejo, da so stanovanja, ki jih imamo v Sloveniji, danes vredna okrog 50 milijard dinarjev. Gre torej za veliko družbeno bogastvo, s katerim bi morali res odgovorno ravnati. Seveda pa v ospredju ne bi smela biti samo gospodarska vprašanja. Povsem na dlani je, da je od tega, kako bomo razrešili ta vprašanja, močno odvisen tudi prihodnji razvoj krajevnih skupnosti in njene samouprave.

Delo zborov stanovalcev bi morali razširiti. Skrbeti bi morali tudi za urejanje okolja. Pomembne naloge bi morali opravljati na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite, informiranja itn. Zaradi tega bi se morali povezati z drugimi stanovalci in ta vprašanja skupaj reševati. To pa ne pomeni, naj bi nanje zvalili kopico novih nalog, za katere bi že vnaprej vedeli, da jih ne bodo mogli uspešno opraviti.

V prihodnjih mesecih, ko naj bi z akcijo za oblikovanje stanovanjske samouprave, nadaljevali, bi te stvari vsekakor morali imeti pred očmi. Odkar skušamo stanje na tem področju izboljšati, smo že ustanovili blizu 600 zborov stanovalcev in hišnih svetov, izrinili smo številne prisilne uprave in podobno. Veliko dela pa je še ostalo in prav bi bilo, če bi mu osnovne organizacije socialistične zveze, zveze borcev, mladine in drugi vsaj tja do konca leta namenili kar največjo pozornost.

Darko Marin

Rezervni vojaški starešine v Novi Gorici

Obsežna in vsestranska aktivnost

Letos so se rezervni vojaški starešine občine Nova Gorica posvetili predvsem izpopolnjevanju svojih članov, šolske mladine in mladine na republiški mladinski delovni akciji Kras 80.

Krajevne organizacije so skupaj z občinskim predstvom ZRVS izpolnile zahteven in obsežen osnovni program, ki je obsegal razna predavanja in seminarje o organizaciji in izvajanju napadov z vodom, četo in bataljonom, reševanje taktičnih nalog s to tematiko, in sicer na območju Panovca, Deskel, Kanala, Kostanjevice na Krasu, Branika, Dornberka, Prvačine, Renč in Vrho-

jah kot tudi v občinskem merilu čedalje bolj presegajo okvire zveze rezervnih vojaških starešin in postajajo ena izmed najpomembnejših oblik obrambnega usposabljanja mladine. Letos je bilo v občini več kot 30 orientacijsko-taktičnih vaj, na katerih je poleg rezervnih vojaških starešin sodelovalo nekaj več kot devet tisoč tekmovalcev iz pionirske zveze in zveze socialistične mladine. Krajevne in občinska organizacija ZRVS so prav tako pripravile 52 raznih seminarjev, na katerih je sodelovalo več kot 86,5 odstotka rezervnih vojaških starešin.

V okviru SZDL opravljajo

izraza v osnovnih in srednjih šolah. Glede na to, da je med učitelji in profesorji malo moških, in da je obramba vzgoja zahtevna, potem je sodelovanje rezervnih vojaških starešin s šolami zares zelo pomembno.

V celotnem vzgojnem procesu, v katerem so se rezervni starešine uveljavili kot vzgojitelji in strokovni sodelavci, ima vidno mesto šolski obrambni dan.

V občini je bilo v letošnjem šolskem letu izvedenih 18 obrambnih dnevo, na katerih je sodelovalo nekaj več kot 8.500 učencev in učenk osnovnih in srednjih šol in 490 rezervnih vojaških stare-

Rezervni vojaški starešine pri spoznavanju terena za napad na sovražno obrambo

vej, ter orientacijsko taktične vaje.

Ponovno se je pokazalo, da je opravljanje seminarske in taktične naloge na terenu zelo primerna in privlačna oblika usposabljanja rezervnih vojaških starešin, saj je pri tem sodelovalo 96,1 odstotka rezervnih vojaških starešin v občini.

Orientacijsko-taktične vaje so obsegale izpite iz vojaške teorije in idejnopolitičnega izobraževanja, tekmovalstva v streljanju s pehotnim orožjem, hojo pa azimutu, preverjanje vzdržljivosti in telesne spretnosti rezervnih starešin in mladine, in sicer z metanjem bomb, plezanjem po vrvi, z upori, skleki in s hojo v določenem času po terenu.

Najpomembnejše pa je, da orientacijsko-taktične vaje tako v krajevnih organizaci-

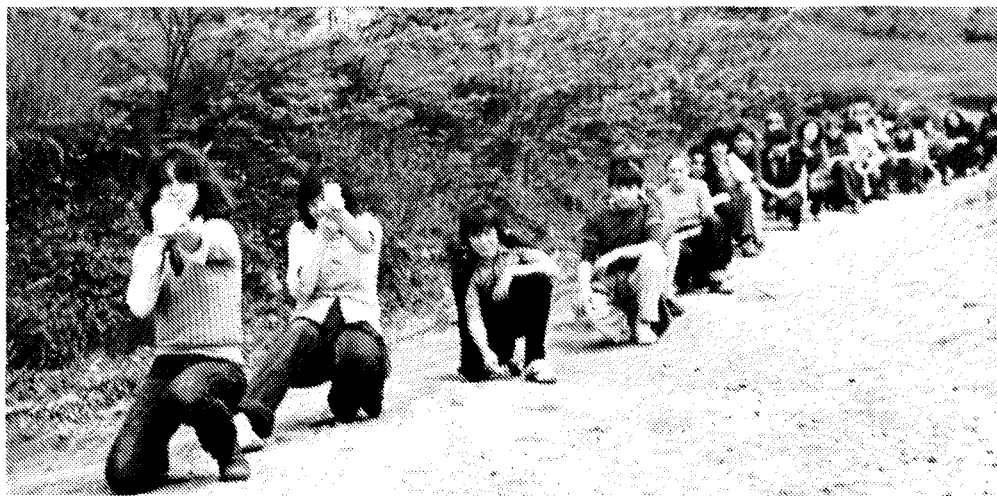
krajevna organizacija in njeni člani zlasti pomembno nalogo v procesu podružbljanja SLO in družbene samozastite. Zato so se rezervni vojaški starešine vključevali v vse tokove naše samoupravne prakse in si s svojim vojaško-strokovnim in idejnopolitičnim znanjem prizadevali zlasti za to, da bi postali ljudska obramba in družbena samozastita sestavina vsakdanjega ravnanja vsakogar izmed njih na delovnem mestu in v kraju bivanja v vseh organiziranih oblikah družbenega življenja.

Med največje uspehe ZRVS Nove Gorice v letu 1980 in nasploh v zadnjih nekaj letih lahko štejemo pomoč aktivov in članov ZRVS pri pripravah mladih za obrambo domovine. Ta pomoč je prišla do posebnega

šin. Po izvedbi obrambnih dnevo so organizirali zaključno občinsko tekmovanje, na katerem so se zbrali najboljši predstavniki novograških osnovnih in srednjih šol.

Občinska organizacija ZRVS Nova Gorica ni pozabila niti na mladino na delovni akciji Kras 80. Tudi letos, kot prejšnja leta v Kožbani, so za prvo in drugo izmeno brigadirjev organizirali obrambni dan, na katerem je sodelovalo 225 brigadirjev in več kot 30 rezervnih vojaških starešin. Obrambni dan bodo izvedli tudi v brigadirji tretje in četrte izmene MDA Kras 80.

Komisija za strokovno vzgojo in idejno-politično izobraževanje pri predstvu OK ZRVS Nova Gorica je obdelala gradivo o uspešnosti oziroma znanju rezerv-

Mladi med določanjem smeri do naslednje javke. Orientacija je zelo pomembna za splošni ljudski odpor

Komandant bataljona daje komandirjem čet nalogo za organizacijo bojnih sredstev

nih vojaških starešin iz 26 krajevnih organizacij v občini. Od 12. do 31. maja so namreč starešine opravili izpite, na katerih so pokazali

znanje vojaške teorije, reševanja taktičnih nalog z organizacijo napada in v streljanju z vojaško pištolo.

Vsa ta aktivnost je nedvo-

mno prispevala k temu, da je ZRVS občine Nova Gorica postala velika šola obrambnih priprav in kadrov.

Mile Gojković

Obrambno preverjanje šolske mladine

Občinska konferenca SZDL iz Domžal je s pomočjo družbenopolitičnih organizacij in društev ter krajevne skupnosti Ihan pripravila občinsko tekmovanje, kjer so preverjali sposobnost mladine za ljudsko obrambo. Udeležilo se ga je 85 posameznikov, ki so tekmovali v 17 ekipah. To so bile ekipe,

ki so na predhodnem šolskem izboru pokazale največ znanja. Pomerili so se v praktični uporabi busole, streljanju z zračno puško, metanju ročnih bomb, v prvi pomoči, zgodovini NOB in topografiji.

Vsi nastopajoči so pokazali solidno znanje. Vendar sta bili najboljši ekipi osnovnih

šol Josip Broz Tito iz Domžal in iz Doba. Obe sta prejeli medaljo in praktični nagradi iz rok predsednika sveta za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozastito občine Domžale. Pri tem je bilo vključenih 18 RVS. Le-ti so sodelovali tudi v šolskih predtekmovanjih.

Drago Miklavec

Ob 38-letnici ustanovitve 1. SPUB Tone Tomšič je bila v ljubljanski vojašnici Boris Kidrič prisrčna slovesnost. Prav na dan obletnice legendarne partizanske enote so mladi fantje in nekateri tudi že možje, ki so prišli k vojakom, potem ko so se slovesno zaobljubili, postali šele pravi vojaki. Najmlajšemu rodu Tomšičevcev je k zaobljubi v imenu borcev Tomšičeve brigade čestital predsednik odbora te enote general Stane Cvelbar. Na fotografiji so legendarni in sedanji Tomšičevci med podpisovanjem slovesne zaobljube.

Besedilo in foto: Staš

LJUBLJANA

Slavnostna seja
kurirjev in vezistov

V počastitev praznika vstaje slovenskega ljudstva, 22. julija, 35-letnice osvoboditve in ob izidu Vodnika po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije je bila v prostorih PTT slavnostna seja domicilnega odbora kurirjev in vezistov NOB in odbora za transverzalo kurirjev in vezistov.

Vse prisotne goste je pozdravil predsednik domicilnega odbora Franc Bertonec, sledil je govor predsednika poslovnega odbora Združenih ptt organizacij Slovenije in predsednika odbora za transverzalo. Ob koncu so predstavili vodniku transverzale kurirjev in vezistov avtorja Jožeta Dobnika ter podelili zlate značke transverzale.

JOŽE ČURIN

OGENJCA PRI LOŠKEM POTOKU

Slovesnost ob
partizanski bolnišnici
dr. Aleksandra Gale-
Petra

V soboto se je pri partizanski bolnišnici Ogenjca, nekaj kilometrov nad Loškim potokom, zbralo okoli tisoč ljudi. Počastili so spomin na znano partizansko bolnišnico, ki jo je vodil njen ustanovitelj dr. Aleksander Gala-Peter. Italijani so zaradi izdajstva odkrili Ogenjco 31. julija 1942.

Pokroviteljstvo nad partizansko bolnišnico je sprejel Klinični center Ljubljana. Slavnostni govornik v soboto je bil direktor Kliničnega centra Franc Sifkovič, ki je med drugim poudaril: »Pokroviteljstvo nad partizansko bolnišnico Ogenjca smo delavci Kliničnega centra sprejeli z veliko odgovornostjo, zavedajoč se, da ni dovolj ohranjeni dogodke izpred 38 let le v spominih preživeli, ampak da so potrebna, še posebej za mlade generacije, tudi pisana izročila in ostala materialna obeležja.

JESENICE

Domicil prostovoljcem
za severno mejo

Na slavnostni seji vseh zborov skupščine občine Jesenice, ki bo na dan občinskega praznika dne 1. avgusta, bodo podelili domicil občinski organizaciji Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918–1919.

Z Jesenic in okolice ter Zgornjesavske doline je bilo v onem času okoli 400 prostovoljcev, od katerih jih je danes pri življenju le še 43. Z zadovoljstvom vedno ugotavljajo, da na stara leta niso pozabljeni in da jim naša socialistična družba prizna zasluge za njihovo požrtvovalnost in idealizem.

SREČKO ŠURLI

REPENTABOR

Razvitje prapora

Repentabor je skupno ime za vasi Vrhovlje, Voglje in Dol pri Vogljah v KS Sežana. Zelo poredkoma zasledimo ali slišimo v občinah javnega obeščanja ime našega kraja. Kakor da je odrezan od sveta, kar spriči izredno slabih prometnih zvez lahko trdimo. V okviru praznovanja dneva borca letos pa je za hip zaživel. Lokalna organizacija ZB NOV Repentabor je v sodelovanju z vsemi vaškimi DPO pripravila lepo slovesnost pred spomenikom padlim v Dolu pri Vogljah, kjer je tudi razvila svoj prapor.

V kulturnem programu so sodelovali učenci osnovne šole v Dutovljah ter godba na pihala iz Divače. Enota JLA iz postojnske garnizije pa je izstrelila častno salvo. Slovesnosti so prisostvovali tudi nekateri predstavniki občinskih DPO in KS. Slavnostni govor je imel medvojni in povojni aktivist, interniranec v Dachau Vladimir Ravbar, ki je tudi razvil prapor.

V govoru je predvsem mlade spomnil na trpljenje pod fašistično okupacijo ter poudaril prispevek tega kraja k dokončni osvoboditvi. Še posebej pa je poudaril še dodatni skoraj dve in polletni boj primorskega ljudstva za priključitev k SFRJ. Podrobneje pa se je dotaknil lokalnih problemov, ki tarejo ta kraj že vsa povojna leta. Poudaril je, da teh problemov pred vojno niso poznali. Povzročila jih je krivična razmejitev med Jugoslavijo in Italijo, ki se je zarezala v čisto slovensko zemljo in razdelila predvojno občino Repentabor na dva dela. Zato je dolžnost tudi širše družbenopolitične skupnosti, da nudi učinkovito pomoč pri reševanju zadev, ki jih sam kraj ne zmore.

VLADIMIR RAVBAR

KRANJSKA GORA

Vojaki na udarniški
akciji

Vojaki graničarji vojašnice narodnega heroja Antona Dežmana-Tončka iz Radovljice tesno in vsestransko sodelujejo z delovnimi ljudmi in občani krajevnih skupnosti jeseniške in radovljiške občine. Ena od oblik sodelovanja je tudi udeležba na najrazličnejših akcijah, ki jih pripravljajo v obeh občinah. Tako so se graničarji udeležili tudi lokalne mladinske delovne akcije Mojstrana 80, na kateri so v Kranjski gori na udarniškem dnevu skupaj z brigadirji iz Beograda in Valjeva izkopavali jarek in polagali ptt kabel. Delo so z združenimi močmi hitro opravili, spoznali nove tovariše in nov delček naše domovine. Seveda to ni bila prva akcija, na kateri so sodelovali graničarji, kajti zavedajo se, da je od tesnega sodelovanja z delovnimi ljudmi in občani obmejnih krajevnih skupnosti in občin odvisna splošna budnost in varnost naših meja.

Na lokalni mladinski delovni akciji Mojstrana 80 poleg beograjskih brigadirjev sodelujejo tudi brigadirji iz Valjeva, to je občina, s katero je jeseniška občina pobratena. O tem nam je komandant LMDA Mojstrana 80 Blagoje Birčanin iz Valjeva povedal tole: »Med vojno je okupator izselil veliko Jeseničanov v Valjevo, po osvoboditvi pa je prišlo do tesnega in vsestranskega sodelovanja med obema občinama, ki je preraslo v pobratenje. Lani, ko so prišli k nam z vlakom bratstva in enotnosti predstavniki Mojstrane, je prišlo tudi do pobratenja krajevnih skupnosti Mojstrana in Stave. Ker sem rojen v krajevni skupnosti Stave in ker imam precej prijateljev v jeseniški občini, sem se tako kot moji številni tovariši odločil, da pridem na to lokalno delovno akcijo.«

MATIJA HODOVERNIK

Vojaki-graničarji in brigadirji s skupnimi močmi do željenega cilja

ČRENŠOVCI

Obnovljen spomenik

V počastitev letošnjega dneva borca je krajevna organizacija ZB NOV Črenšovci skupaj z ZRVS, mladino in osnovno šolo na črenšovskem pokopališču pripravila slovesnost. Skupaj s koordinacijskim odborom za spremljanje in izvajanje določil družbenega dogovora o varstvu, urejanju in vzdrževanju grobov borcev, spomenikov, spominskih obeležij in plošč ter drugih objektov revolucionarnega delavskega gibanja so obnovili spomenik Alojzu Červiču-Mihcu, ki ga je 10. maja 1944 zadela fašistična krogla v boju za lepšo bodočnost. Slavnostni govornik predsednik občinskega odbora ZZB NOV Lendava Milan Balantič je med drugim poudaril pomen letošnjega dneva borca ter obudil spomine na mračno preteklost izpred 35 let, ko je sovražnik gospodaril na naših tleh. Podčrtal je junaški boj borca Červiča, ki je padel v okolici Črenšovec.

Milan Balantič na slovesnosti ob obnovljenem spomeniku

Ob tej priložnosti so se zahvalili družinam Ivko iz Gornje Bistrice, Skledarjevi in Škobernetovi iz Črenšovec, Zverovi iz Treja in Hajdinjakovi iz Odranec, ki so med NOB pod svojo streho nemalokrat sprejeli Červiča in z njim delili dobro in zlo. Pokroviteljstvo nad spomenikom je prevzela osnovna šola France Prešeren Črenšovci.

JOŽE ŽERDIN

GOTOVLJE

Za boljši jutri

Krajevna skupnost Gotovlje je v občini Žalec in tudi v širšem celjskem območju znana ne samo po trdoživih nogometaših, marveč še po čem drugem. Zgodovinski viri pričajo, da je naselje omenjeno že leta 1263, star gotski zvon je iz prve polovice 15. stoletja, gotovljski grad je omenjen leta 1264 kot last žovneških gospodov, našli so bronasto bikovo glavo, ki pripada halštatski kulturi, za pokopališkim zidom so izkopali osem staroslovanskih skeletov iz 11. ali 12. stoletja; tu sta bila doma Martin Cilensek, profesor, evropsko znani prirodoslovec in profesor France Onič, pesnik, esejist, gledališki kritik, učitelj in vodnik mnogim komunistom v Savinjski dolini. Gotovlje so dale tudi koroške borce, precej jih je padlo v prvi, še več v drugi svetovni vojni; verni pričci sta spomenika v središču vasi, ki je sedaj preurejeno in obnovljeno, z novim cestnim odsekom zaščiteno pred hrupnim prometom.

Leta 1911 je bila v keramični tovarni stavka. Voditelji stavke Jakob Goršek, Franc Jordan in Andrej Vipotnik so bili izgnani. Partijsko organizacijo so pod vodstvom Slavka Šlandra ustanovili leta 1932. Ker je bil to kraj z izrazito kmečkim življenjem, je celica KPJ pomenila velik napredek. Še pred vojno je bil osnovan aktiv SKOJ, odbor OF pa na jesen leta 1941; v Joštovi zidnici nad Gotovljami je poleti 1941 našel za točišče okrožni sekretar za Celje in okolico narodni heroj Franjo Vrnč-Buzdo.

Gotovlje so dale nekaj deset borcev NOV, prek dvajset jih je dalo svoja življenja. Dvaindvajsetega junija, ki spominja na prihod Vrnč-Buzda v Joštovo zidnico, je praznik krajevnih skupnosti Gotovlje. Letos so bile Gotovlje kot zadnje izmed 19 KS določene za proslavo praznika občine Žalec. Torej kar dvojno slavo, za kar so tekle priprave več kot leto dni. Ko so pred slabim letom sedli za sejno mizo vodilni v KS in ko so nato sklicali zbor krajanov ter povedali, kaj vse bo treba v slabih treh mesecih v kraju postaviti, mnogi krajanje in umrlih v taboriščih in vseh tistih živih, ki so začeli z aktivnim delom za NOB že leta 1941. Kljub vsem pomanjkljivostim pa so Gotovlje za boljši jutri zares veliko pridobile.

Načrtov pa je še veliko in vodstvo KS zagotavlja, da bodo kljub stabilizaciji le-ti tudi ureničeni.

DRAGO KUMER

SENOVO

Posebno priznanje
borcem

Na dan vstaje je bila ob 10. uri za Jevši pod Bohinjem proslava pred spominskim obeležjem 23 padlim borcem kozjanskega bataljona. Kulturni program je bil zelo bogat. Slavnostni govornik je bil predsednik občinske konference SZDL Franc Rakar.

Proslave se je udeležilo veliko število ljudi, predvsem borcev in mladine. Prišli so tudi sorodniki padlih.

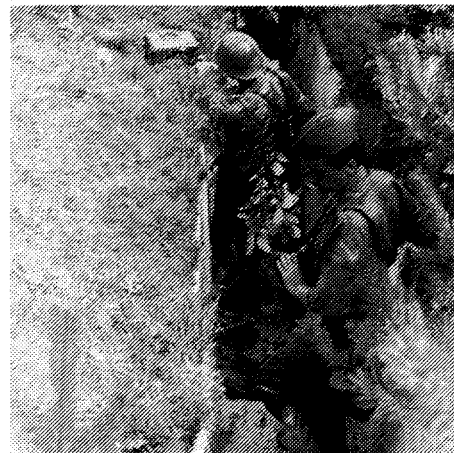
Krajevna organizacija ZZB NOV Senovo je podelila na Jevši 40 članom ZB posebna priznanja za dolgoletno aktivno delo v ZB.

KAREL KURINCIC

Petintridesetletnica
enote ABHO

Malokatera zvrst oboroženih sil v novejšem času postaja toliko pomembna kot atomsko-biološko kemična obramba. V obrambi pred temi nevarnostmi imajo zelo pomembno in odgovorno nalogo enote ABHO, katerih pripadniki so 20. julija slavili 35. rojstni dan, dan najmlajšega rodu oboroženih sil SFRJ.

Osrednja slovesnost v počastitev tega jubileja je bila v vojašnici Bratstvo in enotnost. Slavnostno besedo je imel general major Alojz Hren in iz njegovih besed pa tudi iz tistega, kar so prikazali, preveva spoznanje, da se lahko uspešno postavimo po robu slehernemu zavojalcu tudi v primeru, če bi ta uporabljal sredstva za množično uničevanje. Vsega tega nismo dosegli samo z zgraditvijo poligonov in posodobitvijo pouka ter z usposabljanjem starešin in vojakov na aparaturah in sredstvih, ki so vse domače proizvodnje, temveč predvsem tudi z zavestjo, da nam tistega, kar je bilo izbojevano v NOB in ustvarjeno v socialistični revoluciji, ki še traja, ne more nihče odvzeti.

Med vajo pripadnikov rodu ABHO

Na slovesnosti so podelili najboljšim vojakom odličja Vzoren vojak, številnim pa so podelili legitimacije ZKJ, nagrajenih in pohvaljenih pa je bilo tudi več starešin, ki so prispevali znaten delež pri vojaškostrokovnem usposabljanju in idejnopolitičnem izobraževanju ter bojevniki pripravljenosti enote ABHO, ki je med najboljšimi na ljubljanskem armadnem območju.

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

DESET LET SLIKARSKE KOLONIJE NOVOTEKS – Dolenjska slikarska kolonija NOVOTEKS Novo mesto praznuje letos desettletni jubilej obstoja in delovanja. V teh desetih letih so slikarji, udeleženci kolonij ustvarjali na različne teme, vse od propadajočih mlinov na Krki v 1. dolenski slikarski koloniji do dolenske pokrajine z njenimi značilnostmi ter človekom, ki prebiva v tej slikarsko mehki pokrajini. Lani, to je leta 1979, pa se je slikarjevo oko uperilo v naš preteklost iz časov narodnoosvobodilnega boja in so slikali na partizanskem Rogu in na Bazi 20, medtem ko je za letošnji desettletni jubilej dolenske slikarske kolonije NOVOTEKS izbrana tema: Gorjanci in Kralji, ki so pomembni v zvezi z Gorjanskim bataljonom. Oživiljanje tradicij narodnoosvobodilnega boja ob petintrideseti obletnici osvoboditve je torej eden izmed glavnih povodov za izbiro letošnje slikarske teme.

Udeleženci 10. dolenjske slikarske kolonije NOVOTEKS v letu 1980 so: Anton Dolenc, Beba Heimer, Leon Koporc, Andrej Košič, Jože Kotar, Kamilo Legat, Igor Meden, Mirna Pavlovce, Marija Prelog, Evgen Sajovic in Tone Tomazin.

Delo slikarske kolonije bo od 30. julija do 8. avgusta.

★

ŠTAFETA MLADOSTI 80 NA PULJSKEM FESTIVALU -

Na največjem pregledu domačega igranega filma v Pulju, kjer bo letos prikazanih triindvajset filmov, petnajst v areni (v tekmovalstvu za največje nagrade) in osem v festivalski dvorani, ki se je začel 27. julija, so večer pred dnevom vstaje hrvaškega ljudstva prikazali kratkometražni film Štafeta mladosti 80 - v spomin na tovariša Tita, dolgoletnega pokrovitelja puljskega filmskega festivala.

★

BILEČANKA V VSEH NAŠIH JEZIKIH – Zaključni večer Slovesnosti revolucionarne pesmi Bileča 1980 bo 11. oktobra letos v Bileči. To je bilo potrjeno 1. julija na seji odbora za obeležitev štiridesete obletnice revolucionarne pesmi Bilečanka. V letošnjih slovesnostih bo sodelovalo več kot petsto članov vokalnoinstrumentalnih skupin, zborov in orkestro, ki bodo izvedli trideset glasbenih kompozicij na temo narodnoosvobodilnega boja in revolucije. Revolucionarna pesem Bilečanka bo na zaključnem večeru izvedena v vseh jezikih jugoslovanskih narodov, tako, kot je bila peta med narodnoosvobodilnim bojem.

V okviru sklepnih slovesnosti bo organizirana tudi okrogla miza o temi Tito in revolucija v glasbeni ustvarjalnosti, predvidena pa je razstava slik, fotografij in dokumentov pod naslovom Koncentracijsko taborišče 1940.

★

KO POMLAD KASNI V KARLOVIH VARYH – Na filmskem festivalu v Karlovih Varyh je bil 9. julija v tekmovanju za nagrade prikazan jugoslovanski film. Ko pomlad kasni. Film produkcije prištinskega studia je režiral Ekrem Kriezlu po istoimenski knjigi spominov Fadila Hodže o boju proti fašizmu na Kosovu med drugo svetovno vojno.

NOVE KNJIGE

Pokopališča živih

Pri knjigi, za katero gre, bomo začeli s tem, kar je zapisano na njeni zadnji strani: izdala jo je komisija za bivše zapornike, internirance in izgnance pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, in kar je treba posebej poudariti, založila turistična agencija Alpetour v Škofji Loki. Vemo, da je prva po svojem akcijskem obeležju za kaj takega, če že ne zadolžena, pa vsaj močno zainteresirana, drugi pa je družba odmerila povsem drugačen krog delovanja, tako da je njeno založniško dejanje lahko zgled številnim denarno veliko močnejšim ustanovam, ki bi v današnjih knjigotrkso »suhih letih«¹ podobno kot Alpetour s svojim založniškim mecenstvom lahko omogočila izdajo raznih družbeno potrebnih, od mnogih bralcev zaželenih, toda na žalost za normalne založbe finančno prezahtevnih načrtov. Pomislimo samo, kako bi to odjeknilo v našem širšem prostoru, če bi vsako leto vsaj dva ducata naših industrijskih in trgovinskih »gigantov«² finančno botrovala pri porodu prav tolikšnega števila

knjig, pri čemer ne mislimo na srhljive romane in avantgardne pesniške zbirke, pač pa na publikacije, ki bi bile najtesneje povezane s srčnim utripom naše nacionalne bti in zgodovinsko najpomembnejšimi dnevi naše narodne preteklosti.

Knjiga, o kateri je govor, že s svojim naslovom **BILI SO ZAPRTI – PREGNANI, OBEŠENI, USTRELJENI – NA SUŽENJSKEM DELU UPORNI** določno nakazuje predmet svoje obravnave. Ni pa to nasmehljan, lepote posameznih krajev razkazujoči vodič, pač preresnoben, stvarno pripovedujoč in zelo prepričljiv vodnik po zaporih, internacijskih in koncentracijskih taboriščih, v katerih so med zadnjo vojno životarili, umirali in včasih z največjim naporom volje tudi preživel tisti naši ljudje, v katerih je troglavi fašistični okupator z najrazličnejšimi ukrepi poskušal zlomiti njihov po svobodi hlepeč in v nasilju upirajoči se duh ali pa jih kratkoma uničiti. Za dosego njegovega prvega cilja so njegove žrtve imele na razpolago vsaj nekaj časa, ter ob izrednem zdravju, visoki osebnosti morali in tovarniškem obnašanju strpinov vsaj rahlo upanje, da bodo svoje tringne in mučitelje še preživele, v drugem primeru pa prav nobene, tako da je njihova hitra smrt zanje pomnila skoraj odrešitev, saj vemo, da povprečno trajanje človeškega življenja celo v »boljših« koncentracijskih taboriščih ni znašalo več kot devet mesecev, v čistih »tovarnah smrti« komaj kak dan ali kvečjemu teden dni. Za uresničenje svojih »vzgojno preobrazevalnih« ciljev se je okupator posluževal načrtnega v obraz pljuvajočega poniževanja, štirinajst ur na dan udarjajočega biča lakote, skrajnega telesnega izčrpanja zapornikov in najrazličnejših duha parajočih natezalic, za dosego svojega »dokončnega cilja« pa

smrtonosne palete fizičnega ubijanja, klanja, streljanja, obešanja, zamrzovanja, sežiganja, zaplinjanja, davljenja, izstradanja, zakopavanja živih in še marsičesa drugega, kar ga uvršča med najgnusnejše inovatorje morilske obrti.

Ker je bilo v Italiji nešteto razmeroma majhnih internacijskih taborišč, v sami Nemčiji, ki je po kapitulaciji Italije v jeseni 1943 zagospodarila nad celo Slovenijo, pa kar 28 centralnih koncentracijskih taborišč s približno 2000 podružnicami, je razumljivo, da v naši publikaciji ta ubijalski svet ni mogel biti v celoti zajet, kaj šele podrobno obravnavan. Snovno težišče je na vseh tistih italijanskih in nemških zaporih ter internacijskih in koncentracijskih taboriščih, v katerih so za svoj greh domoljubja morali stradati in trpeti, garati in umirati naši slovenski, pa seveda tudi drugi jugoslovanski ljudje. Imen vseh teh krajev ne bi naštevali, saj jih poznamo iz številnih že objavljenih publikacij, lahko samo pripomnimo, da so te, zanje nedvomno kraji slabsega spomina, prikazali ljudje, ki so bili vanje pregnani in so se tam dodobra seznanili z zaporno in taboriščno Golgoto. Na srečo so jo preživeli in tako dobili priložnost svoja trpka doživetja sporočiti tistim, ki so o trnju bodočih žic samo slišali, in roku, ki je imel srečo, da se v tistem strahotnem času sploh še ni rodil. To pa daje njihovemu pisanju ceno in prepričljivosti ki je tistemu, ki tega osebno ni doživel, tudi ob najspretnjšem sukanju peresa nedosegljiva. Lahko rečemo, da kljub nedvomni osebni prizadetosti njihovi prikazi presegajo vsako subjektivno tarnanje in prehajajo v objektivni oris, povsem razumljivo, da dopolnjen z nekaterimi informacijami, povzetimi iz obilne povojne taboriščne publicistike. Ne da bi omalovaževali tudi najskromnejši zapis, bi želeli posebej opozoriti na pesnika dr. Jojzeta Krakarja, menda najdaljši in domala vsestranski prikaz Buchenwalda, katerega je kot mlad človek imel priložnost temeljito spoznati, in nam zdaj nazorno prikazati duha in telo ubijajoči taboriščni vsakdanjik, zasmrajen s strupeno sladkobnimi vonjavami, izpuhtevanimi iz tamkajšnjega krematorijskega dimnika. Morda njegovo zgosto pripoved lahko še dopolnimo s podatkom, da je v času njegovega buchenwaldskega trpljenja, tam nekje na robu taborišča, v vzorno oskrbovanih hlevih živel 800 prašičev, ki so se redili izključno od ostankov esesovske svojati, in da so njihovi skrbniki o vsakem teh prašičev vodili zdravstveni kartotečni list, saj med temi srečniki ni smela izbruhniti nobena od tistih kug, ki so pesnikove sotrpine ugonablale kot muhe. Mimogrede lahko še pripomnimo, da nobeno od italijanskih koncentracijskih taborišč po svoji krutosti ne dosega najboljšega od nemških, in da v knjigi ni orisana nobena od tistih »tovarn smrti«, kjer so vsak dan povprečno dva do tri šestdesetvagske kompozicije na tekočem traku spreminjali v industrijske surovine. Ena od teh »tovarn smrti« je bila Treblinka, v kateri je bilo v trinajstih mesecih pomorjenih več ljudi, kot jih danes šteje naša republika. Tam je kraljeval tudi tisti »nadčlovek«, ki je imel poseben užitek v tem, da je pustil matere še toliko časa pri življenju, da so gledale, kako je metal na ogenj njihove še žive otroke. Vsekakor Treblinke v naši knjigi ni, bilo bi pa zanimivo vedeti, če je kdo od Slovencev v ta, predvsem Poljakom in Židom namenjeni kraj sploh zašel oziroma tam končal. (Razumljivo, da nam v tem primeru ne more ničesar povedati, če pa je še živ, naj se javi uredništvu!) Prikazuje pa knjiga tudi nekaj stvari, ki so kljub nečloveškemu okolju človeško vzorne: ponosno vedenje naših ljudi, upanje v prihodnost, tovariška solidarnost, polna in pogumna angažiranost velikega števila naših žensk, predvsem pa načrtna, od posameznih partijcev aktivirana volja po obvladanju dneva in njegovih tegob, ob istočasnem pripravljanju na jutrišnji lepši, socialistični dan.

Manj razveseljivo je dejstvo, da pravzaprav še ni natančno ugotovljeno, koliko naših ljudi je bilo odgnanih v italijanske in nemške zapore ter internacijska in koncentracijska

taborišča in koliko se jih od tam ni vrnilo. Obstoječe številke so le približne, in kmalu bo resnično stanje zares težko ugotovljivo.

Po našem mnenju bi se izdano publikacijo dalo razširiti in preoblikovati v obširno, sintetično monografijo, ki bi nam izčrpno prikazala ustroj in delovanje okupatorjevih taborišč, pa seveda tudi življenje in trpljenje naših ljudi. Marsikateri vprašanja so še povsem neraziskana, kot pribito pa drži, da so koncentracijska taborišča bila in ostala simbol groze, zbirni pojem za človeško podivjanost in nizkotnost, pa tudi zlato izpisan listič človekove upornosti, vzdržljivosti in neuničljivega upanja.

Kljub jarkom, bodečim žicam, stražnim stolpom in strahotnemu obzidju molka, ki jih je obdajal, je resnica o taboriščih razmeroma hitro prišla na svetlo. K temu je pripomogel pospešen vdor vzhodnih in zahodnih armad pa tudi jugoslovanskih borcev, tako da lahko trdimo, da smo s skupno zmago marsikateremu na izhiranje obsojenemu taboriščniku rešili življenje. Vemo tudi, da je bilo v prvih povojnih letih proti taboriščnim zločincem vodenih precej procesov, večini izmed njih pa se je vendarle posrečilo izogniti kazni, saj jih ni bilo obsojenih niti pet odstotkov, in lahko domnevamo, da se je marsikateri izmed njih že sončil na našem Jadranu. Ob koncu našega knjižnega kramljanja lahko še rečemo, da so skupaj s pripadniki drugih narodov tudi naši ljudje bili žrtve zločincev, kakršnih zgodovina do tistih dni ni poznala.

★

Ker ti zločinci so v svojih hudodelstvih presegli samega sebe: Na začetku je bila njihova parola, vsako minuto mora biti eden ubit, danes pa vemo, da je po najnižji oceni, in ta je nemška, bilo vsako minuto ubitih več kot troje (mednje pa niso vštet padli na bojiščih) zapornikov. Tega pa tisti, ki so bili z njimi, ne morejo pozabiti. In tisti, ki nismo bili zraven, ne smemo!

Slavko Kumer

Mnenje o knjigi Bili so uporni

Knjiga Bili so uporni, ki jo je izdal in založil republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije, komisija za bивše politične zapornike, internirane in izgnance, je mnogo več kot samo vodnik po koncentracijskih taboriščih in zaporih. Njena pomembnost je v dragocenih pričevanjih preživelih internirancev o okupatorjevih zločinih v koncentracijskih taboriščih v nacistični Nemčiji, fašistični Italiji in okupiranih deželah Evrope.

Kratki opisi se omejujejo na nacističen taboriščni sistem in njegove uničevalne cilje, ki so bili hkrati okupatorjevo orožje in orožje domačih izdajalcev v boju proti NOB. Slovensko zgodovino pisje še vedno izčrpno proučuje to najbolj krvavo obdobje naše zgodovine, zato so izpovedi preživelih prič okupatorjevega nasilja in domačih izdajalcev pomemben dokument o grozodejstvih druge svetovne vojne, ki jih moramo predočiti mladi generaciji.

Publikacijo lahko uporabljamo kot dopolnilo k literaturi pri pouku zgodovine in ostalih družboslovnih predmetih in jo šolam priporočamo za nakup.

(Iz priporočila Zavoda SRS
za šolstvo)

BELEŽKE BELEŽKE BELE

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM PARTIZANSKA LJUI

**Partizanska mati
slovenski mladini**

Žalostna si mati, sin ti je umrl,
grob globoko za njim se je zaprl.
Mlado je življenje domovini dal,
svobodi se milijonov žrtvoval.

Ali slišiš mati prožen ta korak?
Noga mlada ga udarja v tlak!
Mladina stopa v novi čas, njen
spev,
pesem partizanska, boja je odmev.

Tvoj dragi sin je isto pesem znal,
On poje jo! Ne slišiš? On je vstal!
On koraka, še živi! Njegov je glas,
v vrstah stopa, gledaš mladi mu
obraz.

Sinovi tvoji, sin tvoj je zdaj vsak,
ki domovino brani, je junak!
Sinovi tvoji, tvoj sin naj bo zdaj
vsak,
ki nosi slave partizanske časten
znak!

Svoboda, na žrtve naj bo opomin.
Čuvar si njen, slovenska hči in sin!
Na domači zemlji prost živiš sedaj,
v ljubezni zanjo umreti tudi zna!

Anica Kosova

**Partizanu in njegovi
pesmi**

Fašista noga na zemljo našo je sto-
pila,
njegovi peti je krvava pot sledila.
Požigal, ropal je vasi in plenil, klal
otroke, žene naše v suženjstvo
odgnal.

Jasno zagoreli naši so kresovi,
zašumeli, oživel tihi so gozdovi.
Domovina klicala je: vstani parti-
zan,
tvoj narod krvavi iz tisočerih ran!

Vstal je partizan, stopil v boj kr-
vavi.
Se v boju je rodila pesem o juna-
ku, slavi.
Pesem gozdov, krvavega trpljenja
cvet,
pesem gozdov, naše upanje v svo-
boden svet.

Pesem gozdov, grobovi na poljani,
v njih sinovi tihi – mladi partizani.
Pesem gozdov, šla z izgnanci v ža-
losten korak,
talce spremljala je v tihi večni
mrak.

Pesem partizanska mehka, nežna
si beseda,
božala si borcem nema usta blede.
Partizan je zgodovino si s krvjo
napisal,
sam vrag nikoli je ne bo izbrisal.

Bolj težki suženjstva so bili dnevi,
kot junakov padlih, temni so gro-
bovi.
Stoletna pesem in Prešernov bor-
ben lik
sta bila partizanom v boju zvest
vodnik.

Anica Kosova

**Večerni
obisk**

Luči ni. Tema mesto je preplela.
Sneg naletava. Pobelil je vse ce-
ste, hiše.
Na moje okno mraz ledene rože
riše.

V peči ogenj prasketa. Moje misli
zrcalijo
spomine na zguban in samotni
moj obraz.
Dva uvela cveta, mladost in lju-
bezni čas.

Ostala mi je samo bolečina!
Nekdo trka. Kdo prihaja v tej poz-
ni uri?
Naj le vstopi! Odprla bom srca mu
duri.

Mož moj dragi, si prišel mi v goste!
Pozdravljen, pridi in sedi na mojo
srčno stran,
podaj mi roko, ogrela ti bom mrzlo
dlan.

Si prišel sam, ni sin s teboj? Saj
veš, boj,
delo, življenje, mlado kri
vse je domovini daroval, kot si
nekadaj ti.

Hčerka ti je že odrastla, plavolasa
je,
tebi je podobna, žena je, sinovom
dobra mati.
Skrbi ima, ji nič dote nisem mogla
dati.

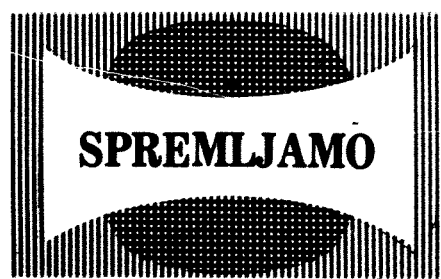
Brez tebe meni bilo je in bo težko.
S teboj delila rada sem ljubezen in
skrbi,
zdaj v praznem srcu pelin roža le
cveti.

Žar ognja izgoreva. Kaj že odha-
jaš?
Utrujen se tako mi zdiš, v obraz si
bled,
Naj grem s teboj? Našla bova tvo-
jo belo sled.

Rože srebrne mi mraz na okno
spleta.
Sneg naletava in prede kristalni
pajčolan.
Bleščeče solze mi kapljajo v sa-
motno dlan.

Anica Kosova

(Ureja: Črtomir Šinkovec)

**TRENUTEK – nadaljevanje in
konec**

Predvajanje »Trenutka«, spominske
drame nekdanjega borca, komandanta in
častnika, se je izteklo in v nas medtem
tudi že uležalo. Nadaljevanje nam je iz-
pod dvojne lupine nekega človeka seda-
njosti: izpod lupine osamelega, vase za-
mišljenega in v trpkost minevanja zgle-
danega ribiča nekje na Savi, na obrobju
beograjskega velemera ter izpod lupine
nekdanjega prekaljenega, a redkobese-
dnega vojaka izluščila živo, ranjeno, a v
možati bolečini presunljivo človeško uso-
do – eno izmed mnogih. Kot težke sanje,
njegove in naše, so nas preplavili trenutki
njegovega razkritja, da je njegov dom pož-
gan in njegova družina pobita. Grozljiv in
mučen je bil njegov pokop ubitega psa,
obdelan v filmu kot nekakšen simbol vse-
ga, kar je mogoče poimenovati »zlo vojnih
dni«.

Ob vsej tej in taki sugestivnosti prikaza
»človekove usode« pa smo vendarle ostali
na poseben način nezadoščeni. Ključ k
razvozlavanju tega našega občutja je ne-
mara prav v poudarjeni simboliki vseh
posameznih spominskih prizorov, naniza-
nih skozi vse tri dele nadaljevanja. Tak je
odhod k partizanom, taki so fragmenti z
bojne poti, tak je požig izdajalčeve hiše,
taka je vrnitev v domačo vas in tak je,
naposled, obračun z zbranimi sovaščani.
Vsi ti dogodki zvenijo kot akordi nekakš-
nega oratorija, privzdignjeni so in ob vsej
svoji realnosti vendarle nadstvarni ter po-
mensko apostrofirani.

Hočeš nočeš smo se pri tem spomnili že
pred mnogimi leti po Šolohovi noveli po-
sneteja sovjetskega filma »Človekova
usoda«, ki je razkrival podobna obeležja,
vendar na precej bolj epsko skladen na-
čin. Doživetja z usodne poti Šolohovega
junaka so bila razgrnjena pred nami kot

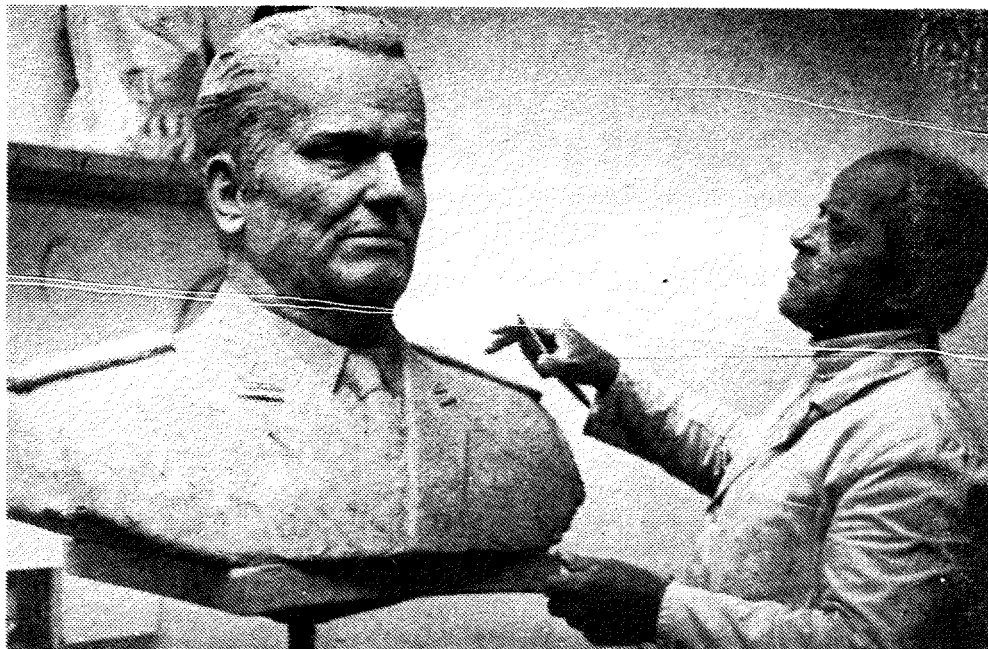
realna dejstva – v nasprotju z doživetji
junaka v tokratnem filmu Stoleta Janko-
vića, ki učinkujejo kot neke vrste »podo-
be iz sanj«, kar je, gledano iz junakovega
zornega kota (s svoje barke na Savi se
preteklosti ves čas samo spominja), logič-
no in upravičeno, za gledalca in njegovo
informacijo pa vendarle nekoliko odmak-
njeno, odtujeno in mestoma »teatersko«.

Zdi se, da je režiser v svoji težnji po
oratorijskem stopnjevanju drame (njen
vrhunec je junakovo soočenje s sovaščani
ob razkrivanju njihove kolektivne krivde
za zlo usodo, ki je doletela njegov dom in
družino) zašel predaleč in se na vsem le-
pem znašel v osrčju gledaliških izraznih
sredstev, primernih, denimo, za kakšno
veliko predstavo na prostem, pri čemer
pa se tako režirani spopad med tragičnim
posameznikom na eni in modificiranim
antičnim »zborom« na drugi strani izraz-
nim normativom sodobnega filma neka-
ko ne poda.

Pri tem je značilno, da sta tako intenziv-
nost kot filmsko-pripovedna dinamika
plahneli bolj kot smo zahajali v sklepni
del nadaljevanke, pa čeprav so najbolj
dramatične poante, skrbno grajene in pri-
pravljene, sledile šele na koncu. Zgodilo
pa se je, da nas niso mogle pretresti tako,
kot so nas njihovi nastavki v sami ekspo-
ziciji, ki je obetala precej več, kot je ka-
sneje režiserju uspelo izpeljati. Vse tako
kaže, da je vzrok za ta (kljub vsemu na-
sprotnim prizadevanjem) izjalovljeni uč-
inek v premalo pregnetenem scenariju in
v ne dovolj premišljeni razporeditvi sicer
enkratno dragocene Isakovičeve snovi, ki
si že sama po sebi zasluži trajnejše učin-
kovanje, kot nam ga je omogočil razvleče-
ni iztek »Trenutka«. Pri tem pa seveda
niti za hip ne puščamo v nemar mnogih
dragocenih sestavin tega filmsko-televi-
zijskega projekta.

So nam sestavljenci televizijskega spo-
reda (ob dnevu vstaje) zavestno ali samo
po naključju pripravili neposredno po iz-
teku »Trenutka« še eno srečanje z režiser-
jem Stoletom Jankovičem: z njegovim
pred skoraj dvema desetletjema posnetim
»Radopoljem«, filmsko upodobitvijo ne-
ke vasi, kjer so po končani vojni ostale
ženske same, z vsemi svojimi bolečinami,
hrepenenji in voljo do novega življenja?
Kakorkoli že: takratni Stole Janković bi v
filmsko izraznem pogledu lahko temu da-
našnjemu, zrejšemu, dvajset let starej-
šemu »samemu sebi« podal marsikatero
lekcijo o zgoščenosti in celoviti ekspresiv-
nosti filmskega načina pripovedovanja.

Viktor Konjar

Šestdesetletni akademski kipar Marjan Keršič-Belač je prvo poprsje maršala Tita
izklesal že leta 1952 za ministrstvo za kulturo in prosveto; izklesal je tudi več podob
narodnih herojev in spomenikov. Zdaj v svoji delavnici na Dolenjski cesti v Ljubljani
dela poprsje maršala Tita za avlo brniškega letališča in do milimetra natančno kopijo
Robbovega vodnjaka v Ljubljani, ker bodo starega zaradi dotrajanosti in zgodovinske
pomembnosti dali v muzej, kjer ga vremenske muhe ne bodo tako uničevale. Keršič je
sicer znan alpinist, saj je bil član himalajske planinske odprave, ki je osvojila Trisul in
je za to prejel zlati znak Planinske zveze Slovenije. Je delavec za varstvo okolja,
dolgoletni krvodajalec in gorski reševalec. Med vojno je bil deset mesecev pri krimina-
listični domobranski policiji, kjer je kot sodelavec Osvobodilne fronte tajno delal za
komisijo za ugotavljanje vojnih zločinov in zločincev in je na tej dolžnosti po nalogu
svojega šefa dr. Kanteta, katerega so domobranci februarja 1945. leta obesili v Ljub-
ljani, med drugim odkopal tudi trupla oseb v Kozlarjevi gošči, žrtve znanega morilca
Franca Fraklja-Petra Skalarja, ki zdaj pod lažnim imenom Peter Markis živi v Torontu,
kjer je upravnik slovenske banke. Kot je že znano, Temeljno sodišče Ljubljana, enota v
Ljubljani, vodi zdaj proti njemu kazensko preiskavo zaradi storjenih vojnih zločinov.
Jože Vidic

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM PARTIZANSKA LJUI

27. JULIJ – DAN VSTAJE V BOSNI IN HERCEGOVINI

Rešitev iz pekla

Osvoboditev otrok iz ustaškega taborišča v Jastrebarskem: edinstven podvig v našem narodnoosvobodilnem boju

Moral si imeti srce iz kamna, da nisi zajokal.

Mile Trkulja, nekdanji komandir mladinske čete v Četrti kordunski brigadi, se še danes vznemiri, ko se spominja, kako je z nekaj borci vlomil vrata

ga te noči ubili s krampom in vrgli v straniščno jamo.

Najhujši zločin

»To je bil zame in za moje tovariše najhujši

Množično trpljenje otrok: Mladi Kozarčani na posebni prevzgoji v ustaškem taborišču v Jastrebarskem

barake ustaškega taborišča za otroke v Jastrebarskem. Bilo je 26. avgusta 1942. Tega dne je brigada opravila edinstven podvig v našem narodnoosvobodilnem boju: iz taboriščnega pekla je osvobodila 727 dečkov in deklic.

»...čakali smo vas!«

»V živem spominu so mi ostale te majhne sence in čudna barva kože na obrazih teh otrok, ki so jo drobne koščice komaj držale skupaj, da bi ne razpadla,« pripoveduje Trkulja. – Ko smo Dušan Hršić, Stevo Tesla, Mile Lalić in jaz vdrli v taboriščno barako, smo našli otroke, od strahu stisnjene ob zidu. Ko so videli, da smo partizani, so začeli od veselja kričati. Trgali so se, kdo nas bo prej objel in poljubil. Poljubljali so naše roke in puške. Z onemoglimi glasovi so govorili: »O, naši dragi partizani, čakali smo vas...!« Stali smo nemi in nismo imeli moči, da bi zadržali solze.

Kmalu se je v barakah zbrala vsa brigada. Pero Radić, h'abri puškornik-traljezec, je med malimi taboriščniki prepoznal svojega otroka, drugi borci sorodnike in znance. Eden od dečkov je povlekel za rokav borca Branka Kresojevića-Džibo in pokazal na otroka, ki so

zločin, kar smo jih videli med vojno,« reče Trkulja. »Vsak od nas je vzel v naročje po dvoje, troje otrok. Ni bilo sile, ki bi nam jih lahko vzela.«

Ko je kolona borcev in malčkov zapustila taborišče, so se otroci razbežali po njivah, vrtovih in sadovnjakih. Pokali so-koruzni storži in mlečna zrnca v prestradanih ustecih, se mešala z listi peteršilja, repo, korenjem, z vsem, kar so otroci našli na posejanih gredah. Kmetje in borci so gledali ta grozni prizor. Nihče ni imel moči, da se upre tej otroški lakoti.

Medtem ko sta dva bataljona brigade zadrževala sovražnika na izpostavljenih položajih proti Jastrebarskem, se je dolga kolona partizanov in otrok pomikala proti Žumberku. Otroci so umirali na rokah borcev. Na prvem postanku so jih pokopali – petero.

V Jani je štab brigade, kateri je poveljeval komandant Nikola Vidović, sprejel odločitev, da onemogle in bolne otroke, ki bi ne zmogli naporov poti, puste pri družinah v okoliških vaseh. Partizanska zdravnik Branko Divalo in Mile Knežević sta jih odbrala nekaj sto. Sprejeli so jih prebivalci Jane in okolice.

Dnevno – dvajset kilometrov

S prvim mrakom je brigada s preostalimi otroki odšla proti vasi Vukovac. Tu so prenočili. Otroke so razdelili v tri skupine. S posredovanjem narodnoosvobodilnih odborov, so jih okoli sto, z nalogom, da jih po krajšem okrevanju odpeljejo na osvobodeno ozemlje sprejele žumberaške družine. Petdeset odraslih dečkov so razporedili po četah in bataljonih brigade. Tretja in največja skupina otrok, večinoma s Kozare, se je podala na dolgo in nevarno pot v Bosansko krajino. Siromašno prebivalstvo Žumberka je otrokom dalo za popotnjo najlepše in najboljše, kar je imelo.

»Spraviti otroke iz Žumberka v Banijo je bila zame najbolj odgovorna naloga v vojni,« pripoveduje Nikola Ladišić, borec Žumberaškega partizanskega odreda. »Prebiti se s 350 otroki skozi neosvo-

prevzela druga partizanska enota.

Pot so nadaljevali po osvobojenem ozemlju. Dnevno so prešli tudi po več kot dvajset kilometrov. Ljudstvo je osvobojene zapornike, »to povorko živih majhnih okostnjakov« sprejemalo z ljubeznijo in darili. Na vsej poti, od vasi do vasi, so ljudje pozdravljali to nenavadno kolono in pomagali vsakomur, ki je bil potreben pomoči.

Iz doma v dom

V Bosanski Petrovac je povorka prišla 13. septembra 1942. Operativni štab za Bosansko krajino je odločil, da za osvobojene otroke organizirajo dom, v katerem bodo malčki preskrbljeni s hrano, obleko in obutvijo. Otroke so najprej namestili v zgradbo osnovne šole v Luški Palanki. Ker pa je bila le-ta izpostavljena napadom sovražnikovih letal, so dom preme-

Ko so naše enote osvobodile Bihać in Bosansko Krupo, so otroški dom iz Risovca preselili v Srbsko Jesenico. Tu so bili pogoji za življenje in delo mnogo boljši. Otroci so stanovali v veliki, sveže pobeljeni šolski zgradbi. Imeli so redni šolski pouk, ustanovili so otroški zbor in pionirski odred, katerega prvi komandant je bil Draško Lajić, štirinajstletni deček in prvoborec s Kozare. V domu so ustanovili tudi skojevski aktiv, sekretar je bil petnajstletni Slavko Kotur.

»...ukaži, da nas puste v brigado!«

Pionirji – učenci doma ne bodo nikoli pozabili 17. januarja 1943. Tega dne je tovariš Tito v Jasenicah imel pregled Četrte krajiške brigade.

Na pregledu je bila tudi pionirska četa. Ko je Josip Mažar-Moš, narodni heroj in komandant divizije, poročal Titu, je pred

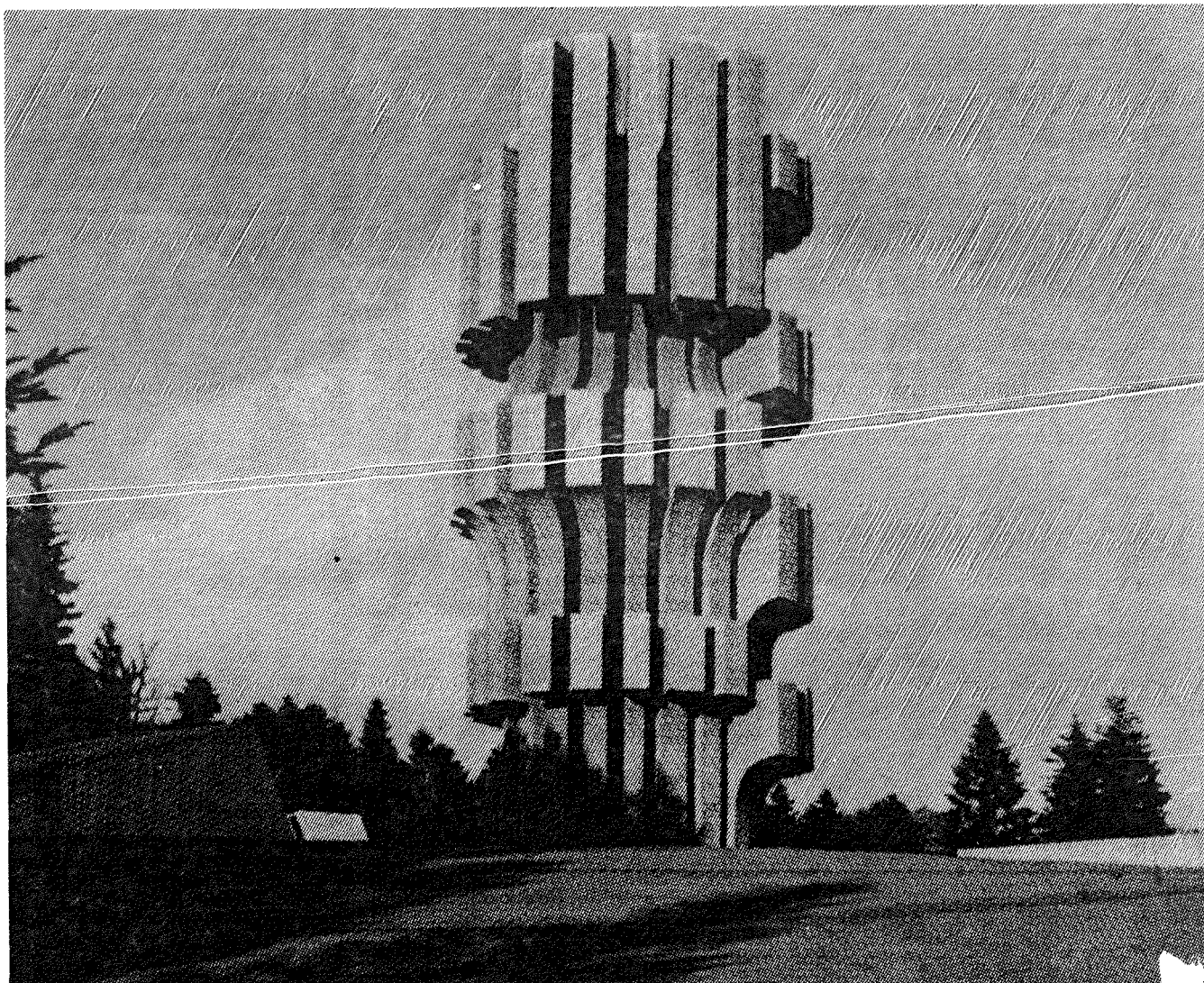
– Tovariš Tito, ukaži, da nas puste v brigado!

Tito je obšel pionirsko vrsto, očetovsko pogladil malčke po obrazu in rekel:

– Vi ste, dragi moji pionirji, še majhni in preslabotni, da bi lahko prenesli napore in težave, kakršne prenašajo vaši starejši bratje v brigadi. Vi morate ostati tu, kjer ste. Ubogajte tovarišice, ki skrbijo za vas, in ni daleč dan, ko boste tudi vi prišli v vrste naše narodnoosvobodilne vojske.

★

Dečki in deklice, osvobodjeni iz ustaškega taborišča v Jastrebarskem, so stopili v boj s sovražnikom že v prvih dneh januarja 1943. Bojevali so se in padali z borci krajiških brigad. Kot njihovi vrstniki v drugih delih naše dežele so nosili pisma, metali bombe na nemške bunkerje, jurišali na tanke in oklopna vozila. Njihovo edino veselje je bila zmaga nad sovraž-

Spomenik na Kozari

bojeno ozemlje, ni bila za borce, kaj šele za onemogle otroke, majhna stvar. S poslednjimi močmi smo prodrli na obalo Kuzpe, kjer je skrb zanje

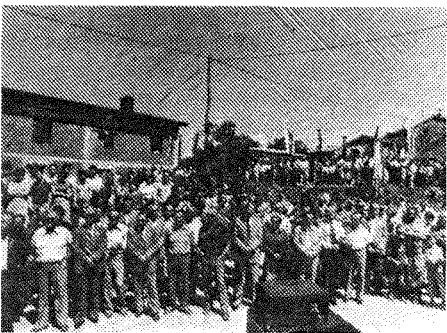
stili v vas Risovac, na drugo stran Grmeča. Tu je bilo nastanjenih 150 dečkov in deklic. Bil je to prvi dom vojnih sirot v svobodnem Podgrmeču.

vrhovnega komandanta nenadoma stopil Draško Lajić. Oblečen v partizansko uniformo, je komandant pionirskega odreda odločno rekel:

nikom. Med 10.000 padlimi borci s področja Kozare so dečki in deklice, mlajši od petnajst let.

Dragoje Lukić
(Prevedla: mš)

SNEŽATNO

Spominska plošča in
domicil 2. bataljonu 2.
brigade VDV

Del udeležencev proslave v Snežatnem

V Snežatnem je bil pred šestintridesetimi leti ustanovljen 2. bataljon 2. brigade VDV. Krajevna skupnost in združenje borcev NOV Kojško sta v spomin na ustanovitev tega bataljona lotos ob dnevu borca postavili na hiši št. 10 v Snežatnem spominsko ploščo. Krajevna skupnost Kojško proslavlja dan ustanovitve te partizanske enote tudi kot svoj krajevni praznik. Te osrednje slovesnosti se je udeležilo več tisoč delovnih ljudi in občanov, borcev in aktivistov, mladine in pionirjev, predstavnikov družbenopolitičnih organizacij in oblasti. Prišli so iz vseh krajev naše domovine. Sem so prišli tudi mladinci iz vipavskih Brij, ki so v začetku leta 1945 izdelali zastavo in jo meseca julija istega leta v Ljubljani izročili 2. četi 2. bataljona 2. brigade VDV. Ob tej priložnosti so slovesno izročili svojemu namenu tudi odsek na novo asfaltirane ceste, ki povezuje Hum s Snežatnim. V izgradnjo te ceste so domačini vložili veliko prostovoljnega dela in prispevali tudi denarna sredstva. Potem, ko je bivši borec 2. bataljona VDV tovariš Jožef Tomažič prerezal trak in slovesno odprl cesto, se je dolga kolona ljudi vila po novi cesti iz Huma na osrednjo slovesnost v Snežatno. Na čelu kolone so korakali bivši borci 2. bataljona VDV s svojim generalpodpolkovnikom tovaršem Brankom Jerkičem.

Krajevna skupnost Kojško je na proslavi slovesno razglasila svoj sklep o podelitvi domicila 2. bataljonu 2. brigade VDV in na bojni prapor te enote je predstavnik KS pripel trak.

Na proslavi so govorili še drugi govorniki in med temi tudi predsednik sveta krajevnne skupnosti Kojško tovariš Karlo Pašsoni, ki je izročil tudi priznanja zaslužnim občanom.

LOJZE KRISTANČIČ-MINKO

LOZICE NA VIPAVSKEM

Spominsko obeležje in
razvitje prapora

Vaščani te uporniške primorske vasi pod Nanosom so letos, ob 35. obletnici zmage nad fašizmom, posebej slovesno praznovali tudi svoj krajevni praznik. Najprej so se zbrali in odkrili spominsko obeležje na kraju, kjer je 21. julija 1942 Vojkov vod napadel in uničil fašistični vojaški tovarnjak z vso posadko, nato pa so se vsi skupaj udeležili še slavnostnega razvitja prapora krajevnne organizacije ZB NOV.

Lozice se z upravičenim ponosom pridružujejo letošnjim jubilejnim praznovanjem, saj je vas častno prehodila dolgo bojevit pot. Že novembra 1928. leta je pokazala italijanskim okupatorjem, da se ne bo vdala v usodo, ki so jo ti namenili Primorskim. Takrat so vaški fantje sneli s šole in raztrgali italijansko zastavo. Fašisti so zato pozaprlj vse odrasle moške, mnoge brutalno pretepali in jih naposled še obsodili na zaporne kazni.

Ni torej slučajno, da je bila vas med prvimi tudi v NOB. Prva oborožena skupina je bila organizirana že konec leta 1941 in je spomladaj 1942 postalo jedro prve enote, ki ji je poveljeval legendarni heroj Janko Premrl Vojko, znana pod imenom Vojkov vod. V tistem času je bil vsak deseti partizan na Primorskem iz Lozice. Zaradi številnih uspešnih sabotažnih, diverzantskih in vojaških akcij Vojkovega voda, ki mu fašisti nikakor niso mogli do živenga, so se ti podlo maščevali nad prebivalstvom. Neposredno po omenjenem napadu na njihov tovarnjak so zverinsko umorili šest vaščanov in požgali velik del vasi. Obenem so odgnali v zapore in internicijo mnoge vaščane, predvsem pa vse svoje borce.

V spomin na te dogodke v dneh 21. in 22. julija 1942. vaščani praznujejo svoj krajevni praznik. Letošnji spored so pripravili pionirji in mladina ob sodelovanju moškega in mešanega pevskega zbora iz sosednjega Podnanosa, posebno umetniško doživetje pa je pripravil naš znani igralec Bert Sotler.

Težkih in slavnih dni so se v svojih nagovorih spomnili prvoborci Ciril Pelicon-Rado, Ivan Renko-Jakec in Pavel Jež-Stanko, ki je tudi razvil prapor.

Vsa potrebna sredstva za proslavo, spominsko obeležje in prapor so prispevali sami borci in krajanj.

I. R.

IDRIJA PRI BAČI

Borci smo razvili
prapor

Ob dnevu borca smo slovesno razvili prapor tukajšnje organizacije ZB, ki smo si ga želeli že tako dolgo. Prapor naj bi nam bil simbol trpljenja in žrtve, ki so jih naši člani prestali med NOB.

Razvitje prapora smo proslavili z lepim kulturnim programom, na katerega smo povabili tudi praporščaka s praporoma sosednjih organizacij ZB iz Mosta na Soči iz Logaršč. To je bil prvi krajevni praznik, dogodek za vso krajevno skupnost, kar je pričala velika udeležba. Slavnostni govor je imel tovariš Milan Štirling, predsednik ZZB NOV občine Tolmin.

Po slavnostnem govoru je sledila osrednja točka programa, to je razvitje prapora. V družbeni prostor ga je prinesel domačin rezervni oficir Janko Kovačič in ga izročil predsedniku krajevnne organizacije ZB rezervnemu oficirju Albertu Gabrščku. Ta se mu je zahvalil za njegovo pomoč pri nabavi prapora, nato pa je prapor razvil in ga izročil v trajno varstvo najmlajšemu članu naše organizacije Mirku Grušnu, ki je slovesno obljubil, da ga bo zvesto čuval in nosil s ponosom.

ODBOR ZB NOV

RAVNE

Ob krajevnem
prazniku

Letos so slavili prebivalci občine Ravne dan borca na »knapovskih« Lešah nad Prevaljami. Ta dan namreč slavimo prebivalci Leš tudi svoj krajevni praznik. Ob tej priložnosti so na Ratejevi domačiji odkrili spominsko ploščo Mirku Plešniku in Ivanu Rateju. Plešnik je padel pri Ratejevi domačiji, Rateja pa so odpeljali v Dachau, kjer je zgorel v krematoriju.

Spominsko ploščo je odkril preživel borec Mirko Fišer, izdelal pa so jo brezplačno sodelavci TOZD Livarna v železarni Ravne.

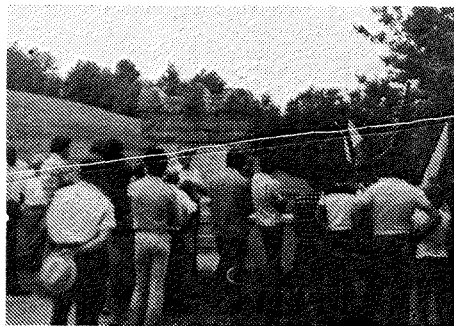
FRANJO SREBORNIK

RODIK, ARTVIŽE

Počastili so padle med
NOB

Prebivalci vasi Rodik in Artviže so proslavljali svoj krajevni praznik. 21. julija 1944 so podivjani nemški vojaki zločinsko umorili na Artvižah mladinske aktiviste iz Rodika: Silvo Babič, Joška Bradača, Albino Race, Sabino Race in Sergeja Slavca. Istega dne so na Artvižah umorili 70-letnega in bolehnega domačina Jožeta Mezgeca in nato vas popolnoma izropali ter zažgali deset stanovanjskih hiš in dve gospodarski poslopji. Aretirali so 22-letnega vaščana Alojza Slugo in ga prisilili, da jim je naropano blago odpeljal na Kozino in nato so ga tam ustrelili.

Tako so si vaščani Rodika in Artviž ta dan zbrali in določili za svoj krajevni praznik, katerega tudi vsako leto dostojno proslavijo. Že nekaj let zapovrstjo organizira vaški odbor ZZB

Pred spomenikom padlim za svobodo

NOB Rodik v tesnem sodelovanju z aktivom ZSMS in ostalih družbenopolitičnih organizacij na vasi tradicionalni pohod iz Rodika na Artviže, kjer se poklonijo spominu svojih najdražjih padlih v NOB. Letos je bila ta proslava še bolj slovesna in popestrjena z bogatim kulturnim in komemorativnim sporedom. Že zarana zjutraj se je rodiška mladina skupaj z bivšimi borci NOB zbrala pred vaškim spomenikom na vasi in pričakala mladince in sosednih vasi Slope, Katiče in Dane. Pred odhodom na pot proti Artvižam je zbranim spregovoril domačin, predvojni komunist in udeleženec NOB Vladimir Dujmovič in med ostalim dejal, da naj bi ta pohod postal tradicionalen in še bolj množičen kot do sedaj.

Pred spomenikom padlim domačinom v NOB, je rodiška mladina nastopila z bogatim in ganljivim programom.

UDELEŽENKA POHODA

BASKE

Spominsko obeležje so
odkrili partizanu
Sočanu

Odkritje spominskega obeležja Dušanu Levpuščku - Sočanu v Baskah

Partizanski kurirji v sodelovanju s Pavletom, bratom padlega partizana in KS Bate Ravne smo postavili spominsko obeležje Dušanu Levpuščku-Sočanu na hiši v Baskah 23. Pri odkritju spominskega obeležja 29. junija so sodelovali še osn. šola Grgar in krajanj.

Slavnostni govornik je bil Jože Jelerčič-Vojko iz Nove Gorice, ploščo pa je odkril Franc Frfila, predsednik pododbora kurirjev za severno Primorsko.

V trenutku, ko smo se zbrali, da odkrijemo spominsko ploščo padlemu komandirju kurirske karavle P-10 Sočanu, se nam spomin vrača na težke čase, v katerih se je krojila usoda našega zatiranega primorskega ljudstva, narodov Jugoslavije in vseh zaslužjenih narodov Evrope, ki so ječali pod peto nacistično fašističnih zavojevalcev.

Padli Dušan Levpušček se je pridružil borcem za svobodo že kot 17-letni deček v času, ko so bile fašistične armade še zmagovite, zato je odločitev tega mladeniča, da se odzove pozivu OF in KPS ter vstopi v partizanske vrste, pomembna zelo pogumno in pomembno mobilizacijsko dejanje.

Sočan se je pridružil borcem 1. vipavske čete dan po božiču 1942. leta, padel pa je 11. novembra 1943 leta v tej hiši kot komandir karavle P-10, ko še ni dočkal svojega 19. rojstnega dne.

Dušan Levpušček-Sočan se je rodil v vasi Levpa 19. aprila 1925. leta. Ko mu je bilo 2 leti, mu je umrla mati. Pa tudi vsa njegova kratka življenjska pot je bila posuta z bodicami. S sedmimi leti je šel za pastirja v Avšček. Ko je končal obvezno italijansko šolo, je odšel za hlapca k Lemnanovim, kmetu, ki je imel gostilno v Volčah pri Tolminu. V to gostilno je zahajal tudi Franc Gerbec-Bogdan, predvojni revolucionar, nosilec spomenice 1941 iz Volč, ki je v vasi organiziral mladino za OF.

Pridobil je tudi Dušana, ki je že meseca maja 1942, ko je prišel na obisk k bratu v Avšček, pojasnjeval, kaj pomenita črki OF, ki sta se začeli vse pogostejše pojavljati po zidovih. Ko pa sta šla z bratom k maši v Levpo, sta se napotila na kor, kjer je Dušan med mašo narisal za orglam srp in kladivo in bratu pojasnil, da je to simbol delavcev, za katerih zmago se bojujejo partizani. To so drobci, ki nazorno kažejo, v kako težkih okoliščinah se je organiziralo narodnoosvobodilno gibanje, in da je bil Dušan že tedaj organiziran in aktiven v pojasnjevanju in propagiranju stališča OF.

V gostilno v Volčah so zahajali tudi italijanski vojaki. Z njimi je bil Dušan v dobrih odnosih. Tako je zvedel marsikaj, kar je bilo vredno in potrebno posredovati partizanom.

Pridobil si je tudi zaupanje, da je smel prinašati pijačo v vojašnico. Iz nje pa je po tej poti zmaknil karabinko in postal sumljiv. Ko so ga proti koncu 1942. leta začeli zasledovati italijanski karabinerji, se je brez obotavljanja odločil, da vstopi v NOV. Na božič 1942. leta je ponoči skrivaj odšel iz Volč in se napotil v domači kraj. V Levpi se je skril v bližini gostilne in čakal, ko je prišel mimo njegov bratranec Marjan, katerega je zaupal razlog, zakaj je skrit za ograjo. Takoj sta se domenila, da Marjan poišče Ivana Šuligoja in mu pove, kje je Dušan, ki namerava k partizanom. Tako je storil in Šuligoj mu je naročil naj Dušana pripelje na njegov hlev, kjer bo začasno skrit. Dušan je prišel dobro pripravljen, da začne svojo partizansko pot. Naslednji dan je Šuligoj prek Zabrda vzpostavil zvezo s partizani ter se dogovoril, da se bo naslednji dan vrnil v vas skupaj z novincem. Šuligoj in Dušan sta prišla h kmetu Trkanju v Zabrdo, kjer so na Dušana že čakali trije partizani. Tako je Dušan vstopil v 1. vipavsko četo. Kasneje je odšel na Gorenjsko, a se je aprila 1943 vrnil in postal kurir na karavli P-6, vendar je bil kmalu poslan v bližino te vasi z nalogo, da skupaj s še enim dislociranim kurirjem vzdržujeta zvezo med Banjsko planoto in Goriškimi Brdi. Sočan je nalogo vestno in uspešno opravljal, čeprav je moral premagovati skoraj nepremagljive ovire.

Vzplametele osvobodilno gibanje v letu 1943, ki je zajelo vso Primorsko, je zahtevalo tudi reorganizacijo kurirskih zvez na Banjski planoti. Tako se je karavla P-6 preimenovala v P-9. Iz izpostavljenosti točke, na kateri sta bila v začetku le Sočan in še en kurir, pa je nastala nova karavla P-10, katere komandir je bil Sočan vse do usodnega 11. novembra, ko je padel. Pekla, ki so ga ta dan doživeli na tedaj še s snegom pobebljeni Banjski planoti, pri Madonovih v Baskah, se Tonca Madon, ki ji je bilo tedaj šele 12 let, spominja takole: »Tistega jutra so se prikradli v vas Nemci iz postojanke na Sv. Gori. Tonca je nenadoma zagledala na dvorišču Nemca. V ku-

hinji, kjer je bila tudi sama, pa je bil partizan Sočan. Ta je vstopil k vežnim vratom, ko jih je Nemec odprl, ga je ustrelil in vrgl nazaj na dvorišče. Toda Nemci so hišo obkolili. Mitraljezi so neusmiljeno sejali rafale svinčenk skozi okna in v veži je eksplodirala ročna bomba. Ko je Sočan spoznal, da ni več rešitve, je potegnil pištolo, in Tonca je videla le še, kako se je zgrudil in kako mu je glavo obilila kri. Starejša sestra Mimi je iz kuhinje stekla v zgornje prostore in poskušala zbežati. Toda, ko je skočila skozi okno, so jo Nemci ranili v roko in prsi. Drugemu partizanu je uspelo, da se je srečno izlekel iz vasi, ker je spal na sosedovem Konje-dičevem seniku.

Nemci so pri Madonovih vrgli ročno bombo še v zgornje prostore, zažgali hlev, odpeljali na Sv. Goro vse Madonove: štiri sestre in mater, vso živino in še drugih pet vaščanov, med njimi Dragico Humar z dojenčkom v naročju. Jetniki so morali nositi ranjenega Nemca, ki je potem na Sv. Gori umrl.

Zahrbtni napad na Baske in smrt komandirja Sočana je hudo prizadela kurirje, krajanje in druge borce na tem območju, ni pa omajala njihove vere v končno zmago.

Vseh tistih borcev in bork, ki so se žrtvovali za boljše življenje drugih, a ga sami niso dočakali, ne smemo pozabiti ne sedanjih, ne prihodnjih rodovi. Da bi bilo tako, jim odkrivamo trajna obeležja. To pa je najmanj kar smo dolžni storiti. Oddolžili se jim bomo ne z besedami, ampak samo s konkretnim delom za uresničitev idealov, za katere so padli.

ODBOR 4. BRIGADE VDV
partizanskih kurirjev Slovenije,
Pododbor za severno Primorsko
Nova Gorica

GRADNIK

Spomenik padlim
vaščanom

V Gradniku pri Semiču je bilo v nedeljo, 20. julija 1980, dopoldne živo kakor že dolgo ne. Odkrili so spomenik 10 padlim vaščanom iz vasi Gradnik, Praproče in Sodji vrh, ki so ga postavili in plačali sami vaščani. Že ob deveti uri so začeli prihajati v vas Gradnik trume ljudi in nešteti avtomobili so preizkušali cesto v gradnji, ki jo tudi gradijo pridni vaščani teh treh vasi. Nekaj pred deseto uro, pred začetkom slovesnosti, sta prikorakali v vas dve brigadi iz Maribora in Sežane, ki delata na letošnji mla-

Na slovesnosti je govoril Franc Košir

dinski akciji MDA Bela krajina 80 vodovod v Adlešičih in z brigadirskim trikratnim hurra pozdravili domačine in vse goste. Pred spomenik se je postavil tudi oddelek vojakov črnomaljske garnizije in točno ob 10. uri je domačin Darko Plut začel žalno slovesnost, pozdravil vse navzoče in dal besedo predsedniku ZB občine Črnomelj Francu Koširju, ki je orisal pretekli in sedanji trenutek in odkril spomenik ter ga izročil v varstvo vaščanom in Krajevni skupnosti Semič. Domačini so pripravili pester kulturni spored, v katerem je sodelovala metliška godba, recitirali in peli pa so brigadirji, učenci semiške osnovne šole in domači mladinci, vojaki pa so za zaključek izstrelili častne salve.

FRANC DERGANČ

ŠOŠTANJ

Izlet vojaških vojnih
invalidov

Krajevno združenje VVI Šoštanj je 12. julija 1980 organiziralo za svoje člane enodnevi avtobusni skupinski izlet za obisk Muzeja NOB in Ljudske revolucije v Mariboru, kjer so se seznanili s potekom in razvojem narodnoosvobodilnega boja na Stajerskem. Na dvorišču sodnega poslopja in zaporov so si ogledali spominsko ploščo ustreljenim talcem, kamor so položili cvetje in počastili spomin na žrtve nacističnega nasilja, med katerimi je bil tudi naš rojak predvojni revolucionar in organizator odprniškega gibanja v Saleški dolini študent medicine Ivan Blaž Röck - Biba, ki ga je okupator zaradi izdajstva 6. marca 1942 poleg drugih rodoljubov na tem mestu ustrelil.

Izletniki so si ogledali tudi ostale zgodovinske spomenike NOB in znamenitosti v Mariboru. Pot so nadaljevali prek Selnice ob Dravi k Duhu na Ostrem vrhu, kjer so si ogledali spomenik Djuri Djakoviču in Hečimoviču.

Po kosilu so izletniki nadaljevali pot v Ruše, si ogledali znamenitosti kraja, nato nadaljevali pot do Radelj ob Dravi, da so si ogledali spomenik NOB in druge znamenitosti kraja. Po ogledu so nadaljevali potovanje skozi Slovenj Gradec do letališča v Turški vasi, kjer so si ogledali letališče.

Organizacija izleta je bila brezhibna na splošno zadovoljstvo vseh izletnikov.

MILOŠ VOLK

Moj najlepši spomin

Nepozabno srečanje s
tovarišem Titom

Tiste dni, ko je Jugoslavijo in ves svet bliskovito obšla žalostna vest, da našega ljubljene Tita in očeta ni več, so se moje misli nehote vrnile nazaj na tisti 25. julij 1959, ko sva jaz kot predsednik takratne občine Kobarid in Zvonko Uršič, sekretar občinskega komiteja ZK, prvič in zadnjič segla v roke nasmejanemu Titu in spremstvu ter jim zaželela dobrodošlico nad najvišjo planin-

po cesti, ki pelje prek Livka in Livških Ravni, naprej po grebenu Kuka in Kolovrata v Goriška Brda, in da si bo na grebenih Kuka ogledal sporno točko državne meje. (Ta sporna točka je bila rešena z osimskimi sporazumi, ko je bil zgrajen nov del ceste po naši severni strani grebena).

S Titom smo se pogovarjali. Zanimal se je za delo v občini in med pogovorom

graničarje, ki so hoteli kamen spet prestaviti. Zagrozil jim je. Ker ga niso ubogali, je streljal. Enega je ubil, ostali pa so prestrašeni zbežali. Mejniki je ostal pod cesto in od takrat naši ljudje mirno hodijo po cesti, ki gre iz Kobarida prek Livka, Livških Ravni in naprej do Brd.

Tito je z zanimanjem poslušal to resnično zgodbo o našem drznem graničarju. Tudi smejal se je in pohvalil

Domačije ostajajo prazne

Rojstna vas je najlepša

Ni na svetu lepšega kraja, kot je moja rojstna vas! S to mislijo sem se tudi odločila, da napišem ta sestavek. Iz otroških let nimam najlepših spominov, saj sem dopolnila komaj 11 let, ko se je začela vojna in z njo težko življenje za nas vse.

»Babna polica je gorela med prvimi na Notranjskem«, je bila prva reportaža, ki jo je napisal Ferdo Godina o požganih vaseh, objavljena v Nedeljskem dnevniku leta 1968. Zelo lepo je bilo napisano o vseh problemih, ki so jih morali Poličani prebroditi. Toda vzdržali so, treba je bilo obnoviti domove, zrasle so nove družine. Zopet je bila po nekaj letih zemlja obdelana. Nekaj časa so delali združeni v kmetijski zadrugi, toda ta ni dolgo obstajala. Takrat še ni bilo strojev za obdelovanje, delovna sila pa je opešala. Vas je pač zelo majhna (leta 1942 je bilo 14 stanovanjskih hiš, približno 80 prebivalcev. Sedaj je le še 11 hišnih števil, ker so tri družine umrle med vojno in hiše niso bile obnovljene). Število preživelih vaščanov, ki so se vrnili na domove, se je v letih vojne zmanjšalo za 22 ljudi. Nekateri so umrli v internaciji na Rabu in v Gonarsu, trije so padli v partizanih, Viktor Troha pa je bil ustreljen kot prva žrtev, star komaj 17 let. Italijani so ga ustrelili v Podgori, na dan, ko je bila požgana vas in so vse prebivalce odpeljali v internacijo (31. julija 1942).

Življenje se je v Babni polici zelo spremenilo in vsakokrat, ko prihajam domov na obisk k bratu Janezu Antonovemu, občutim, kako mo-

ja rojstna vas počasi izumira. Mladi odhajajo v dolino, kjer so si zgradili domove. Le kako naj bi živeli v oddaljeni hribovski vasi, kjer ni ne šole, otroškega vrtca? Do Kovinoplastike Lož ali Gaber-Brest v Starej trgu je 7-8 kilometrov. Doma so ostali po večini le starejši ljudje, najstarejši vaščan je Tomaž Troha-Črnjakov, še vedno delaven, star je toliko kot naš umrli predsednik Tito.

1942) smo imeli v vasi učitelja in redni pouk, čeprav je bila učilnica za vseh 8 razredov v skromni kmečki sobi. Dobili smo tisto osnovno izobrazbo, čeprav je bilo praktično le 5 mesecev v letu pouka in 7 mesecev počitnic.

Tudi drugače je bilo v vasi razgibano življenje. V gostilni pri »Bajtarčku« je bil večkrat ples. Ob večerih pa se je večkrat oglasila harmonika mojega padlega brata Fran-

Livške Ravni. V ozadju na desno se beli beneška vasica Prapanca, ki so jo požgali Italijani leta 1943. Tovariš Tito je te vasi z zanimanjem opazoval in jih fotografiral, ko se je 25. julija 1959 peljal po grebenih Kuka ob meji.

sko vasico na Tolminskem Livške Ravni, ki stojijo priplepljene kot lastovičje gnezdo pod vrhom Kobariškega Kuka na nadmorski višini 1043 metrov.

Tiste lepe sončne nedelje 25. julija pred enaindvajsetimi leti ne bom nikoli pozabil. Miličniki so naju z Zvonkom zgodaj zjutraj obvestili, naj na Livku oziroma na Livških Ravneh, pod vrhom Kobariškega Kuka, okrog 9. ure dočakava, sprejmeva in zaželela dobrodošlico našemu dragemu Titu, ki bo neuradno pripotoval z Bleda, po Baški grapi prek Tolmina skozi našo kobariško občino,

ves čas opazoval in fotografiral pokrajino. Hotel je izvedeti za vsa imena vasi v Beneški Sloveniji, ki se lepo vidijo pod grebenom Kuka na drugi strani državne meje. Tito naju je spraševal, kje je tista sporna točka meje in ceste, ki gre prek grebenov Kuka. S sekretarjem sva pol za šalo pol zares povedala, da sporne točke ceste in meje ni več, in da je to razrešil že prva leta po priključitvi Primorske graničar Šiptar. Naši graničarji so premaknili obmejni kamen pod cesto, da bi lahko naši ljudje hodili po njej. Nekega dne je Šiptar v zasedi opazoval italijanske

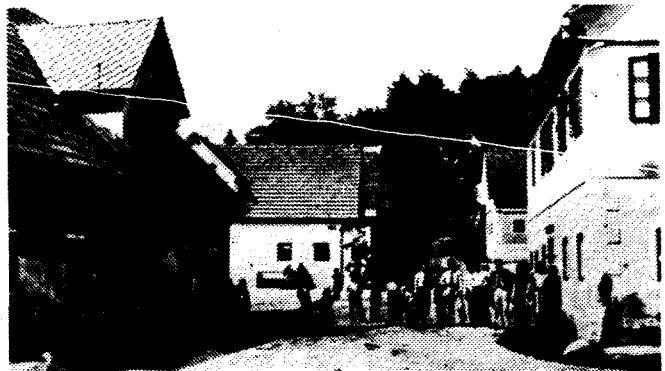
njegovo junaštvo.

Tovariš Tito se je tudi zanimal, če imamo v Kobaridu kaj turistov. Potožila sva, da jih je malo. Tito naju je smehljaje pomiril: »Zdaj so turisti na morju, ko se bodo vračali, se ustavijo tudi v Kobaridu.«

Zabrnili so motorji avtomobilskih kolone, ki se je med pozdravljanjem začela vzpenjati po slabi makadamski cesti proti grebenom Kuka in naprej po grebenih Kolovrata.

Ta moj prvi in zadnji pogovor s tovarišem Titom mi bo ostal v spominu za vedno.

Ivan Kurinčič

Babna polica leta 1936

Povprečno ima vsaka hiša po 2 do 3 družinske člane, razen nekaterih družin, je starost 70 let že presegla mnoge. Ti ljudje so še vedno trudijo, da bi obdelali čimveč zemlje, čeprav so njihove moči že opešale. Vsi vaščani, ki tu živijo, si želijo, da bi tudi do te hribovske vasi enkrat pripeljal avtobus, toda zmanjkalo je denarja...

Težko mi je ob misli, da bo morda naša vas čez leta izumrla. Mladi se iz doline gotovo ne bodo vrnili nazaj. V vasi ni niti enega šoloobveznega otroka. Starejši pa čakajo in vztrajajo, dokler ne bodo drugega za drugim spremili na pokopališče v Viševke. Včasih (do leta

ceta in seveda z njo tudi petje fantov in deklet. To so edini lepi spomini iz moje mladosti, čeprav sem bila še otrok.

Morda se bo še našel kateri od preživelih borcev-ilegalcev, ki so bili v letih 1941-1942 in še dalje do osvoboditve vedno prijazno sprejeti v naših družinah. Lepo bi bilo, če bi kdaj obiskali Poličane. Mnogi so že pokopani: Janez Hribar iz Loža, ki ima veliko zaslug za razvoj industrije v Loški dolini, Matevž Hace, naš domači pisatelj, pa žena Terezija, naša Poličanka, Franc Levec, in še bi lahko naštevale

Pepca Mihelič-Mihelj

Ivan Jan

Prvi Kokrški
odred

V knjižnici NOV in POS bodo jeseni izšle tri knjige avtorja Ivana Jana. V nadaljevanjih objavljamo odlomek iz prve knjige.

6

Presenečenje je bilo tako hudo, da na obrambo ni bilo več moč računati. Partizani so se naglo umaknili in bili zadovoljni, da so nenaadni nemški sunek preživeli brez mrtvih. Imeli pa so dva ranjenca: to sta bila odredni politkomisar Ivan Bertonec-Johan in štabni kurir Stane Mrhar. Oba sta bila ranjena v nogi, zato je bilo njuno reševanje zelo težavno, kajti morali so se umikati po razdrapanem skalovju, po severovzhodni strani Mačenskega vrha. Zaradi ranjencev se je tedaj odredni štab odcepil od bataljona in z nekaj borci odšel taborit na svoje.

Tedaj pri štabu odreda še niso imeli ambulant ali primernega zatočišča za ranjence. Zdravnik je bil odsoten, hiše daleč, poleg tega pa je bilo preveč tvegano, da bi odhajali v dolino. Pri reševanju in nudenju pomoči obema ranjencema se je tedaj izkazal komaj dospel apotekar Zdenko Lavička iz Tržiča. Pokazal je precej medicinskega znanja in spretnosti, še več pa požrtvovalnosti. Poslej so ga spoštljivo klicali kar za »dohtarja«.

Začasno so se z ranjencema pritajili v odročnem skalovju, zvečer, ko je nevarnost minila, pa so ju odnesli prek kokrške doline. Šli so mimo kmetov Povšnarja in Suhadolnika ter skozi Taško in Kokrško sedlo pod Grintavcem. Zaradi izjemno hudih naporov so se ustavili v planinski koči in si pod Grintavcem nalovili nekaj Suhadolnikovih ovac. Od tu so se premaknili proti Gamsovcemu skretu. Tje prek prepadnih sten vodi le lovski prehod. Pot je še za planince v miru težavna, kakšne napore pa so morali premagovati težko obloženi partizani z ranjencem, pa si le stežka predstavljamo. In pri tem niso mogli vedeti, če za naslednjo skalo ne bodo naleteli na Nemce.

Taborišče so si uredili med starimi, orjaškimi bukvami in ga potem čuvali v največji tajnosti. S tem so bile še bolj otežene že itak slabe zveze med enotami, zato so bili potrebni dodatni kurirji. Tedaj je v štab KO prišel še Ignac Močnik-Miki, študent iz Dupelja.

Vendar pa tisti dan, 13. julija 1942, le ni minil brez bolečih smrtnih žrtev. Nemci so namreč po jutranjem napadu ostali na Bašelskem sedlu in okoli njega. Medtem so proti sedlu po južni strani to dopoldne prihajali štirje tovariši. To so bili Franc Vodopivec-Ciril, član PK KPS za Gorenjsko in prejšnji sekretar okrožnega komiteja KO Kranj Boris Ručigaj, novi mladinski okrožni sekretar, ki

ga je Franc Vodopivec vpeljal v delo (oba iz Kranja), vodič Miha Bizjak iz Trboja in kurir štaba 1. grupe odredov.* Prva dva je štab 1. grupe odredov in PK KPS za Gorenjsko poslal v pomoč Kokršskemu odredu, nato pa bi odšla pomagat naprej na Kamniško.

Ker so bili zjutraj še daleč stran, jutranjega streljanja na grebenu niso slišali. Vedeli niso niti tega, da so bili Nemci tedaj že v strminah Storžiča, zato so se brezskrbno bližali grebenu. Tako so jih policisti pod Bašelskim sedlom popolnoma presenetili; prve tri so že s prvimi strelji pokosili, grupni kurir pa se je rešil.**

Do podobnega tragičnega dogodka na Bašelskem sedlu je prišlo spet nekoliko pozneje.

Dne 31. julija sta kurir Janez Koselj in Franc Štefe-Miško z Dolgih njiv šla na Visoko po dotlejšnega Tineta Kokalja in po Aleksandra Kumpa iz Kranja. Ta je bil ušel aretaciji in se zatekel na Visoko. Janez Koselj je potem šel dalje na Jelovico zaradi zveze s štabom grupe, Tine Kokalja, Aleksander Kump in Franc Štefe-Miško pa so se naslednje jutro že vzpenjali proti Bašelskemu sedlu. Te-

*Kurir štaba 1. grupe odredov je bil Ivan Pogačnik-Ivko.

** Neumorni partijski delavec Franc Vodopivec-Ciril je bil rojen 27. 8. 1913 v Petelinju na Notranjskem. Bil je delavec in že predvojni član KP. Že odlomki v pričujoči kroniki povedo, da je bil zelo zaslužen in požrtvovalen borec, čeprav je padel še mlad, tik pred 29. rojstnim dnem. Drugi, Boris Ručigaj, je bil še mnogo mlajši, saj je bil rojen 8. 7. 1923 v Kranju, torej je padel star komaj 19 let. Bil je iz znane kranjske partizanske družine sodevičarjev. Brat Božo, predvojni skojevec, je kot partizan padel že decembra 1941 v Poljanski dolini. Tudi očeta so Nemci ubili, družino pa izgnali. Boris je bil vedno nasmejan mladenič, prijeten in delaven tovariš. Bil je odličen smučar, velik talent v alpskih disciplinah, kjer se je kosal s Tinčkom Mulejem, kot skakalec pa je postal mladinski državni prvak. Vojna je vse to pretrgala in Boris se je z bratom Božom takoj vključil v NOB. 19. februarja 1942 je pred aretacijo pobegnil k partizanom in najprej postal borec Selške čete. Dne 27. marca je bil v bitki nad Črngrobom ranjen v nogo, a je med zdravljenjem vseskozi deloval na terenu. Potem je postal četni politkomisar, član okrožnega komiteja KPS Kranj pa je postal že januarja 1942. leta.

(Podatke o Borisu Ručigaju je posredoval Miloš Rutar, Ljubljana, zapisani pa so pod naslovom »Tudi športniki so dajali življenja za svobodo« v »Delu« 21. 7. 1975.)

Posledice taborišča so ostale

Mati me ni spoznala

Dne 21. junija 1945 sem se vrnil domov iz taborišča Auschwitz. Pot do doma je bila dolga. Vozili smo se v živinskih vagonih in večkrat smo morali čakati tudi po več ur, da so pred nami popravili progo, ki so jo Nemci ob umiku porušili. Med potjo so nas nekateri zapustili ter se s prisrčnimi pozdravi in željami odpravili k svojim domov, seveda, če so ga še imeli. Na glavnem kolodvoru v Ljubljani sem se poslovil od zadnjih, s katerimi sem skupaj delil usodo. Nisem bil utrujen od dolge vožnje, moč mi je dajala misel na sprejem doma. Tri leta sem bil v taborišču in v tem času se je moralo že marsikaj zgoditi. Končno sem bil pred vrati svojega doma.

Potrkal sem na vrata, vstopil in pozdravil. Mama je bila šivilja in prav tedaj je pomerjala svoji stranki novo obleko. Obe, mama in stranka, sta me lepo pozdravili. Mama mi je še rekla, naj sedem, da bom takoj na vrsti, in da upa, da se mi ne mudi. Sedel sem na klop in čakal, da bom na vrsti. Ko je mama s stranko opravila me je vprašala kot drugo stranko, kaj želim. Povedal sem ji, da prihajam iz internacije in da bom marsikaj rabil.

Mama je hitela pripove-

dovati. »Tudi jaz pričakujem sinova Milana in Cirila. Milan pride iz Auschwitza, Ciril iz Dachaua. Za Milana vem, da je živ. Prejšnji teden sem gledal v Unionu film Sekretar rajonskega komiteja. V pred filmu so prikazovali osvoboditev Auschwitza, kjer sem videla Milana, kako je bil suh in je imel obvezano levo roko. Na sebi je imel še taboriščno obleko in je stal poleg višjih oficirjev, okrog njih pa je bilo polno ruskih vojakov. Moj sin Milan jim je razkazoval taborišče in omenili so ga tudi po imenu in priimku: tovariš Milan Štembal, Jugoslovian, razkazuje grozodejstva taborišča. Takoj sem ga spoznala in tisti trenutek vzkliknila: Joj, Milan, moj sin! Ta film sem hodila gledat vsak dan. Želim si, da si ga ogledate tudi vi.«

Poslušal sem mamino. Vikala me je in ugotovil sem, da me ne pozna. Rekel sem ji: »Mama, ta v filmu sem bil jaz.«

»Ne, niste bili vi tisti. Moj sin Milan je suh, ima obvezano roko. Ne vem, kaj se mu je zgodilo. Težko pričakujem, da se vrne. Glavno je, da živi in vrnil se bo.«

Vprašal sem jo, kdaj mi je pisala zadnje pismo. Ko mi je odgovorila, sem

ji povedal vsebino pisma. Povedal sem ji vsebino mojega pisma in tedaj je že začela premišljevat, če nisem res jaz tisti Milan, njen sin.

Potem mi je rekla: »Moj sin ima na levi roki tetovirano številko 183551. Kakšno imate pa vi?« Zavihlal sem levi rokav čez komolec in pokazal številko na roki ter poškodbo. To je bila moja prava legitimacija. Tedaj me je objela okoli vratu. Poljubljala in objemanja ni bilo kmalu konec, saj sta bila v objemu mati in sin po dolgih taboriščnih letih.

Stranka, ki ji je mama šivala novo obleko, je bila še pri nas. Skrbno je poslušala najin pogovor. Tudi njej so stopile solze v oči.

Mami sem dopovedal, da sem se vrnil domov po petih mesecih, odkar so me snemali s kamero. Takrat sem bil suh in izčrpan, nato pa sem bil v ruski oskrbi in šef jedilnice, kjer sem se dobro poređil. O tem smo doma še večkrat govorili in obujali spomine, dokler se ni vrnil iz Dachaua še brat Ciril. Za nas je bilo to novo rojstvo, posledice taborišča pa so ostale.

Milan Štembal

Osemdesetletni Lovrenc Mežnar iz vasi Zgornja Javorščica

Partizanski aktivist

V začetku junija 1980. leta, v lepem sončnem popoldnevu, sem obiskal Lovrenca, po domače Klančarja v Zgornji Javorščici, najstarejšega vojaškega invalida iz prve svetovne vojne v krajevni skupnosti Vrhpolje-Zalog. Našel sem ga v leseni uti pod hišo. V rokah je držal stari daljnogled in skozenj opazoval okolico Domžal in Kamniške planine. Ob njem sta bili položeni palici, katere rabi za oporo pri hoji.

Ima dobro urejeno stanovanjsko hišo pod robom gozda ob cesti v Javorščico. V njej stanuje sam, ker mu je pred petnajstimi leti umrla žena Micka. Kuha si sam, v kmečki peči, za kuho pa uporablja glinasto posodo, železne burkle in valar. Pravi, da je najboljša hrana tista, ki se skuha v glinasti posodi v peči. Vidi še dobro, brez očal, pa spomin ga ni zapustil, le malo je naglušen, po operaciji ušesa.

Žena mu je umrla že 1965. leta. V zakonu se jima je rodil sin Ivan, edinec, z ženo Rezko živi v Radomljah. Vsak dan ga obiščeta in mu pomagata pri tem in onem. Saj sta tako navezana na njega.

Na vojsko je odšel, ko mu je bilo komaj 17 let. Kot avstroogrskega rekruta je služil v Judenburgu-Avstriji. Kmalu so ga poslali na fronto. Bojeval se je v Tirolu. Tu je bil zajet in kar tri leta v ujetništvu v Italiji. Po končani vojni se je vrnil domov, na Ravni-karjevo kmetijo in tu delal, dokler se nista z Micko leta 1922 poročila. Za delo na kmetiji sta dobila od Ravni-karjevih nekaj zemlje, na kateri sta zgradila hišo v Zgornji Javorščici. Skromno in tiho je bilo njuno življenje.

Lovrenc je šestdesetodstotni vojaški invalid iz prve svetovne vojne, od leta 1922 dalje.

Med drugo vojno je bil doma in delal za partizane. Pri njem je bila nekaj časa celo radijska postaja. Tam so se zadrževali borci, ki so vzdrževali zveze. Zaradi tega je bil vedno v nevarnosti pred okupatorjem. Za vedno sta

Lovrenc si nalaga že deveti križ na pleča, a je s svojim življenjem vendar zadovoljen.

mu ostala v spominu dva dogodka iz NOB.

Avgusta leta 1942 je odšel na javko v vas Klopce. Pri Belcjanu so ga našli Nemci, ga aretirali in odpeljali v Zagorico in Dolsko, od tam pa v Kamnik na gestapo. Zaprl so ga za deset dni in ga vsak dan zasliševali ter pretepali. Ker ni ničesar priznal, so ga izpustili domov.

Spominja se dogodka, ko je neko nedeljo v aprilu 1944.

leta pri Trojici padlo na zemljo vojaško letalo in zgorelo. Po tem dogodku so prišli Nemci. Lovrenca so nasilno odvedli s seboj, da jim je pokazal pot. Zagrozili so mu s streljanjem in mu obljubili, da ga bodo takoj izpustili, čim jih pripelje do kraja, kamor je padlo sestreljeno letalo.

»Lačen nisem in tudi oblečen sem; kaj naj bi še potreboval,« se je nasmešnil Lovrenc. »Hiša z zemljo vendar daje skorajda vse, kar je potrebno za v lonec. Malo krompirja, zelja in včasih tudi fižola, kar pa je košenice, jo oddajam okoliškim kmetom, da pokosijo za svojo žito. Hudo mi je le eno,« poudaril stari očka, »da morem več delati tako k včasih. To pa zato, der morem nikamor brez palice. Starost človeka iz dneva dan slabi.«

Pravi, da je več let imel vola in kravo za delo, mleka mu ni manjkalo, imel je dovolj obdelovalne zemlje. Ko pa je leta 1971 zbolel in moral v bolnišnico, je živino prodal. Po vrnitvi je kupil kónja, predvsem zato, da ga je vozil. To je trajalo le dve leti. Ponovno je hudo zbolel. Konja je moral prodati sosedu. Sedaj je brez živine, ima le psa čuvaja, s katerim sta neločljiva prijatelja.

Večkrat ga obiščejo sosedje in z njim kramljajo ob kozarčku dobrega vina. Tudi patronažna sestra ga redno obiskuje in predstavniki družbenopolitičnih organizacij krajevnega skupnosti. Ob koncu najinega pogovora sem mu obljubil, da ga bom tudi jaz še obiskal.

Jože Novak

daj se je po pobočjih pripodila gosta megla, ki je onemogočila vidljivost. Na sedlu je zaradi Bornovih jelenov še stala dva metra visoka žična ograja, in prav tedaj, ko so tovariši lezli čeznjo, so jih obsuli nemški strelji. Franc Štefe se je rešil, Kokalj pa je padel in si poškodoval nogo. Zaradi zlomljene noge so ga Nemci zlahka zgrabili, ujeli pa so tudi Kumpa. Gestapovci so ju v Kranju in v Begunjah hudo mučili. Tine Kokalj je po hudem trpljenju, ne da bi bil kaj priznal, umrl v Mauthausnu. Tudi Aleksander Kump ni preživel Mauthausna. Tedaj so zaprli in mučili tudi Jerinove-Ledrarjeve, sosedo mlinarja Tineta Kokalja z Visokega; tudi oče Miha Jerina je umrl v taborišču.

Medtem so Nemci na Gorenjsko dovažali nove policijske sile in prehajali v ofenzivo; najprej južno od Save, v škofovsko hribovje in na Jelovico, kamor je prihajala 2. grupa odredov. Ljudje so s skrbjo gledali nemške transporte, a videli so jih tudi nemčurji. Ohrabreni zaradi vse večje okupatorjeve ofenzivnosti so kot hijene vohali za plenom in povzročali številne žrtve. Zato so jih partizani še dalje iskali, razkrinkavali in kaznovali.

Tako so 15. julija v Kovorju justificirali nemškega župana, sicer Slovenca Ernesta Lukanca. Okupatorske oblasti so se nanj tako zanesle, da je skupno z gestapovci predlagal in določal ljudi, ki so jih ali zaprli ali ustrelili. Pri njem so našli celo spisek oseb, predvidenih za ustrelitev. Nosil je nemško pištolo, ki so mu jo partizani seveda odvzeli, to ne le kot dragocen plen, temveč tudi kot dokazilo, kaj in kdo je bil. V občinskem uradu so borci uničili tudi številne dokumente.

Ze naslednji dan so Nemci zaradi likvidiranega sodelavca Lukanca pripeljali v Kovor deset talcev in jih tam ustrelili. Osem so jih pripeljali iz begunjskih zaporov, deveti pa je bil partizan – novinec Franc Oman, ki je nasedel letakom in obljubam in se 13. julija 1942 na Bašelskem sedlu predal Nemcem. Deseti je bil znani tržiški lekarnar Bohuslav Lavička. Zgrabili so ga kar v lekarni zato, ker je bil sin Zdenko pri partizanih in ker je bil osumljen, da jim pomaga.

Čeprav se je okupator za vsako dejanje partizanov krvavo znašal nad prebivalstvom, so partizani še naprej morali odstranjevati škodljive nemčurje in izdajalce. Tako sta 1. bataljon na Kamniškem in 2. na območju Kokre, Kranja, Tržiča in Storžiča od Dobroče v času od 23. junija

do 16. julija 1942 s smrtjo kaznovala 17 izdajalcev, nemčurjev in okupatorjevih sodelavcev. Od tega jih je 1. bataljon kaznoval devet, 2. bataljon pa osem. Vsi justificirani so po navodilih gestapa in tudi prostovoljno iskali predvsem partizanska taborišča, partizanske skupine, kurirske zveze in aktiviste na terenu.⁴¹

Čuvanje gozdov oziroma škodovanje sovražniku je bila tudi ena izmed nalog Kokrškega odreda. Gozdovi barona Borna (nacisti so ga uničili v Dachauu), ki so se razprostirali nad Tržičem, so za okupatorja pomenili veliko bogastvo. Zato se je Kokrški ali 2. bataljon KO 18. julija 1942, potem ko je zbral ustrezne podatke, spet lotil obsežne akcije v Puterhofu (Jelendolu). Uničil je velik lesni obrat, ki ga je že prej, 1. julija, delno onesposobil njegova 1. četa. Takrat je bila žaga z voznim parkom le malo poškodovana, zato so jo Nemci v nekaj dneh spet usposobili za obratovanje. Spet so začeli sekati les, ga obdelovati in odvažati v kraje, kjer so ga potrebovali. Tokrat je 2. bataljon uničil tudi ozkotirno železnico, lokomotivo in vse žičnice, ki so s pogozdenih bregov vozile les k progi. Nazadnje so uničili tudi žago. S tem je bilo nad Tržičem učinkovito zaustavljeno nadaljnje izkoriščanje obsežnih in bogatih gozdov.

Uspešne obrambne boje pa je Kamniški bataljon bojeval 20. julija 1942. Tedaj so Nemci hoteli seliti prebivalce Zlatega polja in jim požgati domačije. Kamniškemu bataljonu je skupno z Narodno zaščito uspelo pregnati policiste, kar je bilo nekaj izjemnega, kajti sovražnikove sile so bile v premoči. Zatem se je 1. četa skupaj s štabom bataljona nastanila pri Ogradarju pod Rakitovcem. V to taborišče je neki Jurček pripeljal Sergeja Kraigherja, tedanjega sekretarja PK KP za Štajersko. V četi sta bila tudi odredni zdravnik dr. Milan Cunder-Miha in okrožni sekretar KP za Kamnik Nace Sterlekar-Jože.

A 24. julija 1942 je bilo taborišče že napadeno. Četa s štabom se je prebila brez izgub iz obkolitve, hkrati pa so odkrili izdajalca Jurčka (?). Razen komandanta bataljona Matije Blejca-Matevža sta ga zasliševala tudi dr. Cunder-Miha in N. Sterlekar-Jože. Kaznovan je bil s smrtjo. Bil je povezan s gestapovskim sodelavcem Mejačem.

Da bi motile nemške premike, so skupine Kokrškega odreda odhajale tudi h glavnim gorenjskim cestam. Tako je petnajstglava skupina Kokrškega bataljona, ki jo je

vodil Janes Perko, odšla v dolino z dvema strojnicama: z eno lahko in eno težko. Njen namen je bil razbiti kak avto ali kako drugo vozilo. Vendar tedaj s strani poveljstva takšne akcije niso bile več zaželenost.

Zakaj tako – če je šlo za ofenzivnost? Zaradi priprave na prihod 2. grupe odredov, ki b bila v zadnji polovici julija 1942 morala priti prek Save. F. Perko odred je od štaba 1. grupe odredov dobil povelje, a na svojem območju omeji vojaške akcije, da tako le . breg Save ne bi pritegoval preveč nemških enot.

V tem času naj bi, takšno je bilo povelje, pri ravljali zaloge hrane in skrbeli za utrjevanje kurirskih zvez. Seveda je bilo s tem seznanjeno le poveljstvo in zato . se ob opuščanju vojaških akcij nekateri komandirji in borci spraševali, kaj to pomeni, in se celo jezili na povelje . vo. V teh dneh je zlasti Janes Perko, ki bi se bil rad več . o kje tolkel, tako dolgo pritiskal na poveljstvo 2. bataljona KO, da je to v soglasju z odrednim štabom končno odbrlo Janezove načrte. A to samo izjemoma in s pogoji . da bodo napadali čimbolj v ravnini in zunaj naselij, in sicer iz dveh razlogov: prvič zato, da Nemci ob morebitnih žrtvah ne bi pobijali prebivalstva, drugič pa zato, da ne bi mogli ugotavljati, ali so partizani prišli s Karavank ali z Jelovice. Tedaj je bilo treba misliti na vse, kajti poleti 1942 so Nemci pobili največ talcev.

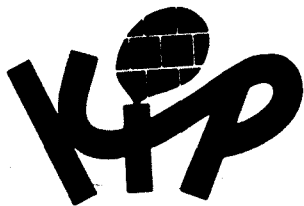
Tako je Perkova skupina prišla v dolino 25. julija 1942 zjutraj. Najprej je postavil zasedo med Zgornjimi Dupljami in Križami. Kmalu je pripeljal policijski avto, ki je vsako jutro prevažal policiste iz Kranja v Tržič. Partizani so ga začeli obstreljevati, vendar je bil – po trditvah partizanov – ranjen samo en policist, dasiravno je avto zapeljal čisto v zasedo. Po prvih streljih sta namreč odpovedala oba mitraljeza in nemški avto je kljub puškarjenju zlahka povečal hitrost in izginil proti Tržiču. Nemško poročilo navaja, da je bil to celo oklepni avto, kar je tudi pripomoglo k slabemu uspehu partizanske zasede.

Vsa Perkova skupina je bila nezadovoljna s takim neuspehom, najbolj pa Perko sam. Zato se še ni hotela vrniti v taborišče na Storžič. Kljub nevarnosti, ki jo je bila izževala s streljanjem, se je pozneje čez polje proti jugu približala glavni cesti Kranj-Radovljica. Ustavila se je med Naklim in Podbrezjami. (Se nadaljuje)

TO-MO-DI

**TOPLI MONTAŽNI DIMNIK
Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO
OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO**

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, OPEKARSKA 13
Tel. 22-113, 20-641
Telex 31420 YU KIP
Tekoči račun 50103-601-23238

TRŽIŠKA INDUSTRIJA
OBUTVE IN KONFEKCIJE P. O.
TRŽIČ – SLOVENIJA

USNJENA KONFEKCIJA – SESTAVNI
DELI OBUTVE – ENGRO PRODAJA:
HIGIENSKO TEHNIČNA ZAŠČITA –
SREDSTVA CIVILNE ZAŠČITE

Čestitke k občinskemu prazniku Tržiča – 5. avgustu!

AUTAN

na koži zanesljivo
odganja komarje, klope
in drug mrčes

Značilnosti posameznega AUTAN proizvoda:

- AUTAN raztopina
tekočina, ki se nanaša direktno na odkrite dele telesa
- AUTAN spray:
razpršimo lahko tudi po obleki, kar je pomembno posebno za zaščito pred klopi
- AUTAN mleko:
blaga emulzija, zato je najprimernejša za zelo občutljivo kožo
- AUTAN stick:
v majhni praktični embalaži, ki je lahko vedno pri roki

Bayer-Pharmia Jugoslavija, Ljubljana

ZA DOM
ŠPORT
IN RAZVEDRILO
OBLAČILA

TONOSA

TEKSTIL

TONOSA

tovarna trikotaže
in nogavic
Savlje 87
61000 Ljubljana

KOMUNALNO PODJETJE TRŽIČ
PRISTAVA 80

Dejavnosti:

gradbene: zidarstvo, steklarstvo,
soboslikarstvo, pečarstvo, kleparstvo
komunalne: vodovod, vrtnarija,
cvetličarna, tržnica, pogrebna služba,
vzdrževanje cest in javne razsvetljave,
snaga, pralnica.

Prodaja gradbenega materiala na drobno.

CERTUS

MARIBOR, n. sol. o., TURISTIČNO,
GOSTINSKO IN PROMETNO PODJETJE

labod

**TOVARNA OBLAČIL
NOVO MESTO**

Tovarna oblačil »LABOD« Novo
mesto priporoča kvalitetne in modne
proizvode za ženske in moške.

projektivni biro velenje

prešernova 3a - telefon 850051

brzjav probiro velenje
bančna zveza sdk velenje
52800 - 601 - 21207

Vabilo

Občina Tržič ima svoj praznik 5. avgusta, to je na dan, ko so 1941. leta padle prve žrtve Storiškega bataljona. Letos bo praznovanje v nedeljo, 3. avgusta, blizu koče pod Storiščem nad Tržičem. Praznovanje bo združeno s srečanjem borcev Kokrškega odreda, ki ima v Tržiču domicil.

Ob tej priložnosti bo pri spomeniku osmim žrtvam odkrita **nova plošča, posvečena ustanovitvi prvega partizanskega bataljona** na Slovenskem ter **razvita nova zastava Kokrškega odreda**.

Srečanje bo popestrjeno s kulturnim sporedom.

Začetek prireditve je ob 10,30.

Za prevoz iz Tržiča pod Storišč je preskrbljeno.

Vsi borci in aktivisti, zlasti pa borci Kokrškega odreda vljudno vabljeni!

Odbor Kokrškega odreda

Spominska slovesnost in tovariško srečanje na Blegošu

Odbor Poljanskega bataljona in Lovska družina Poljane nad Škofjo Loko vabita v nedeljo, 3. avgusta 1980, ob 10. uri na spominsko slovesnost ob spomeniku borcem Poljanske čete na Blegošu, ki so tu padli ob nemški ofenzivi avgusta 1942. Po spominskem slavlju bo na črnem kalu pod Blegošem tovariško srečanje.

Zborni mesto je na Črnem kalu ob 9,30 uri. Dostop z avtomobili je možen po cesti: Poljane-Javorje-Zetina-Črni kal ali Gorenja vas-Hotavlje-Suša-Črni kal.

V primeru slabega vremena bo srečanje naslednjo nedeljo, to je 10. avgusta.

Prireditveni odbor

Rabimo podatke

V Sodražici pripravljamo obnovo spomenika padlim. V načrtu predvidevamo, da bo vsak padli borec, ki je pokopan v skupni grobnici tega pokopališča, opisan na svoji marmornati kocki.

Pri tem ugotavljamo, da so osebni podatki padlih pomanjkljivi, in se obračamo na sorodnike, znanke in soborce za podatke.

Poizvedujemo o padli tovarišici v okolici Nove Štife. Nadalje rabimo podatke o padlih iz 10. SNOUB v Okolici Vinice in o udeležencih 3. bataljona Loške brigade, ki so padli pri gasilskem domu v Sodražici novembra 1944 ter o padlih iz dela bolnišnice 9. brigade v Travnici tudi novembra 1944.

Kdor bi kaj vedel o teh ali drugih padlih na tem območju, prosimo, naj sporoči na Združenje borcev NOV Sodražica.

Proslava v Ozeljanu

Krajevna skupnost in združenje borcev NOV Mile Špacapan-Igor ter vse družbenopolitične organizacije Ozeljana in Šmihela vabijo vse borce, aktiviste, svojce, padlih in umrlih borcev, mladino in pionirje ter vse delovne ljudi in občane na proslavo krajevnega praznika, ki bo v nedeljo, 3. avgusta 1980 ob 16. uri v grajskem vrtu v Ozeljanu.

Ker letos posebnih vabil ne bomo pošiljali, je to vabilo naslovljeno tudi vsem borcem 1. primorskega partizanskega bataljona, svojcem padlih in umrlih borcev tega bataljona kakor tudi vsem borcem in aktivistom ter svojcem padlih – rojakom naše krajevnosti, ki sedaj bivajo v drugih krajih.

Naša krajevna skupnost praznuje svoj krajevni praznik v spomin na 10. avgust 1942, ko je bil na Vodica nad Ozeljanom pri Vitovljah ustanovljen 1. primorski partizanski bataljon Simon Gregorčič.

Po končanem slavnostnem programu bo tovariško srečanje in plesna prireditev.

V primeru slabega vremena bo proslava prvo naslednjo nedeljo ob isti uri in na istem kraju.

Krajevna skupnost in DPO Ozeljana in Šmihela

Izid žrebanja nagradne križanke »TV-15« št. 2

Za nagradno križanko »TV-15«, za katero je prispeval knjižne nagrade knjigotrški oddelek Založbe BOREC, je žreb razdelil nagrade takole:

knjigo Beli gospodarji prejme Lojzka Ahačič, Cesta JLA 16, 64290 Tržič,

knjigo Vstanite sužnji prejme Marija Urbajs, Svetje 16, 61215 Medvode in

knjigo Mala literarna teorija prejme Stane Juvančič, Opekarna 36, 61420 Trbovlje.

Vsi nagrajenci bodo nagrade dobili po pošti, mi jim pa želimo mnogo prijetnega branja, vsem ostalim pa prihodnjič več sreče pri žrebanju. Tovariško vas pozdravlja uprava TV-15!

Rešitev:

Vodoravno: Stotinka sreče, rekonstruktor, smok, Am, aba, Ea, silak, opat, kisar, piano, Frontniki, Eol, Ra, IS, Slana, set, tarantela.

Izid žrebanja nagradne križanke »Termika«

Za nagradno križanko »Termika«, za katero je prispeval knjižne nagrade knjigotrški oddelek Založbe BOREC in to tri knjige Domovina, si še kakor zdravje?, je žreb izbral naslednje reševalce:

Angelca Marinišek, 61331 Dolenja vas 97, Poldka Kuk, Kolodvorska ulica 8, 61330 Kočevje in Janez Vidervol, Rakitnica 3, 61331 Dolenja vas.

Vsi nagrajenci bodo knjigo prejeli po pošti, mi jim želimo prijetno branje, vse pa tovariško pozdravlja uprava TV-15.

Rešitev:

Vodoravno: Termika, otiater, rednica, Edna, SS, rele, lopar, na, Spa, aligator, ten, kolorit, port, Nal, ma, Lala, Ati, ea, Ir, Ami, oj, TS, ta, kiti, Amati, Unac, napitek, Molat, kakadu, ura, OAS, Li, Srbi, ateizem, tervol, otok, rasa.

Izid žrebanja nagradne križanke »Meblo« Nova Gorica

Za nagradno križanko »MEBLO« Nova Gorica, je knjižne nagrade prispeval knjigotrški oddelek Založbe BOREC. Knjigo Domovina, si še kakor zdravje? prejmejo naslednji reševalci:

Joža KEŠE, Mala čolnarska 7, 61000 Ljubljana, Martin PRAVDIČ, Štefana Kovača 17, 69000 Murska Sobota in

Gorazd KRAJGER, Trg 2/b, 62391 Prevalje.

Vsi nagrajenci bodo knjigo prejeli po pošti, želimo jim vsi skupaj prijetno branje, vse pa tovariško pozdravlja uprava TV-15.

Rešitev:

Vodoravno: Industrija pohištva in, EV, shema, RI, Ilmen, in, Lear, Aida, ta, intervju, nit, rota, Saaz, omet, bor, as, trias, LE, O, rustika, ol, A, Times, Bi, NK, Oste, RS, jogi, sfalerit, enota, amoroso, Otmar, karp, Tulp, prekat, mameluk, raza, rokada, ep, Gabon, N. Meblo saloni, Ezra, aluvij, akt, ataše.

Izid žrebanja nagradne križanke »KIT« Ljubljana

Za nagradno križanko »KIT« Ljubljana, je knjižne nagrade prispeval knjigotrški oddelek Založbe BOREC. Knjigo Domovina, si še kakor zdravje? prejmejo naslednji reševalci:

Mirko ZUPAN, Ukova 4/b, 64270 Jesenice, Milan ŠIMEC, Kolodvorska 46, 68340 Črnomelj in Iztok STAMAC, Grablovičeva 18, 61000 Ljubljana.

Vsi nagrajenci bodo knjigo prejeli po pošti, želimo jim vsi skupaj prijetno branje, vse pa tovariško pozdravlja uprava TV-15.

Rešitev:

Vodoravno: Ksaver, cimbale, stearin, trosi, Faina, šansa, JO, ara, uk, obala, Ado, gen, Obir, R, uredništvo, rota, ST, IT, TN, Somalka, tartan, sir, Rac, sad, TK Adige, Tamar.

Izid žrebanja nagradne križanke »SGP Pionir« Novo mesto

Za nagradno križanko »SGP PIONIR« Novo mesto, je knjižne nagrade prispeval knjigotrški oddelek Založbe BOREC. Knjigo Domovina, si še kakor zdravje? prejmejo naslednji reševalci:

Karolina GASPIR, Šentjernej 29, 68310 Šentjernej na Dol.,

Nataša PURGAR, Cesta 1. maja 64000 Kranj in Ana SLADIČ, Scopolijska 7, 61000 Ljubljana.

Vsi nagrajenci bodo knjigo prejeli po pošti, želimo jim vsi skupaj prijetno branje vse pa tovariško pozdravlja uprava TV-15.

Rešitev:

Vodoravno: Splošno gradbeno, Ole, val, gardenija, ča, NN, VS, valpet, podjetje, Aare, pozer, Aero, SV, Ika, kapital, or, lias, omara, nove gradnje, Ivana, kna, R, Lala, Ilka, Noe, Odin, os, Otta, LASK, som, vrata harmonika, oo, Ela, otonel, MK, No, dol, skat, E, Aka, era, Oona, Sana, Ivo, Sr, TNT, lai, Ito, Otero, Zalog, Ejask, Atik.

PRAVNA POSVETOVALNICA PRAVNA

Nova odmera starostne pokojnine

Vprašanje: M. G. P. – Starostno ste upokojeni kot borka NOV pred 9. 9. 1943 s polno (30 letno) pokojninsko dobo. Nameravate se ponovno zaposliti. Znano vam je, da se vam med to zaposlitvijo pokojnina ne bo izplačevala. Zanima pa vas, ali se vam bo po prenehanju zaposlitve pokojnina znova odmerila.

Odgovor: – Po prenehanju nove zaposlitve boste lahko zahtevali, da se vam starostna pokojnina znova odmeri tako, da se bo osebni dohodek, dosežen iz delovnega razmerja po upokojitvi, upošteval za novo odmero pokojnine.

Ukinitev izplačevanja dodatka za postrežbo in tujo pomoč

Vprašanje: M. V. Radi bi vedeli, ali se vojaškemu invalidu, ki se zdravi v bolnišnici oziroma v zdravilišču, tudi v tem času izplačuje dodatek za postrežbo in tujo pomoč, do katerega je upravičen.

Odgovor: Vojaškemu invalidu, ki prejema dodatek za postrežbo in tujo pomoč, se le v primeru, če je v zdravstveni ali kakšni drugi organizaciji združenega dela, v kateri ima postrežbo in tujo pomoč nad tri mesece, za čas, kolikor ostane v taki organizaciji nad tri mesece, ne izplačuje dodatka – razen, če sam plačuje stroške za vso oskrbo.

Starostna upokojitev borca NOB od leta 1944 dalje

Vprašanje: A. S. SB. – Ste borec NOV od leta 1944 dalje. Stari ste 62 let in imate 21 let pokojninske dobe. Nameravate se starostno upokojiti in vas zanima, ali in do kolikšnega borčevskega dodatka boste upravičeni?

Odgovor: Tako imenovana borčevska pokojnina, to je pokojnina, odmerjena od zajamčene pokojninske osnove, to je od pokojninske osnove, ki ustreza povprečju mesečnih osebnih dohodkov delavcev v SR Sloveniji v zadnjem koledarskem letu pred uveljavitvijo pokojnine, povečanemu za 17,6 odstotka, gre le borcem NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943. Do take odmere pokojnine torej kot borec NOV od leta 1944 niste upravičeni. Kakega borčevskega dodatka k pokojnini pa veljavni predpisi ne predvidevajo.

Družinski dodatek

Vprašanje: M. K. T. Ste uživalka družinske invalidnine po pokojnem možu – vojaškem invalidu I skupine, ki je do svoje smrti prejemal dodatek za postrežbo in tujo pomoč. Ali ste upravičeni do družinskega dodatka?

Odgovor: Na vaše vprašanje vam ne moremo določno odgovoriti, ker so podatki vašega dopisa pomanjkljivi. Na splošno pa vam pojasnujemo, da imajo pravico do družinskega dodatka uživalci družinske invalidnine po invalidu I. do IV. skupine, ki je do smrti dobival dodatek za postrežbo in tujo pomoč, če nimajo sami in njihovi družinski člani rednih dohodkov, ki bi na upravičenca presegali 85 odstotkov dodatka za postrežbo in tujo pomoč tiste stopnje, ki ga je imel invalid ob smrti. Pri tem pa se vzame znesek dodatka za postrežbo in tujo pomoč, ki je po zveznih predpisih določen za invalide za tekoče koledarsko leto.

Upravičenost vojaških invalidov do motornega vozila

Vprašanje: A. S. B. Ste 90 odstotni vojaški invalid (III. skupine) s pravico do dodatka za postrežbo in tujo pomoč tretje stopnje. Ali ste glede na to, in ker sta vam bili amputirani obe nogi, upravičeni do motornega vozila oziroma do nadomestila pri nakupu motornega vozila?

Odgovor: Po zveznem zakonu o vojaških invalidih dobi v rabo motorno vozilo s prostornino motorja do 1000 cm³ oziroma do nadomestila za nakup večjega motornega vozila le vojaški invalid I. skupine (stoodstotna vojaška invalidnost in potrebna postrežba in pomoč), ki je bil spoznan za takega zaradi hudih okvar spodnjih okončin, ki mu dajejo pravico do ortopedskega vozička in vojaški invalid I. skupine s popolno izgubo vida na obeh očeh.

PRAVNA POSVETOVANICA PRAVNA

Prepričani v svojo moč

Komandirji čet so vsako razpoložljivo uro, ki jih je bilo do konca aprila 1945 in zlasti na Koroškem prav malo na razpolago, uporabljali za vojaški pouk. Predvsem so borci razstavljali in sestavljali vse vrste orožja, s katerim so bile oborožene čete, in vadili v ciljanju z orožjem. Strelnih vaj seveda ni bilo, saj so jih novinci največkrat opravili med boji, ko so jih starejši partizani sproti poučevali, če je bilo le mogoče.

Politično in partijsko delo je bilo vsakovrstno in zelo raznovrstno. Če smo le prišli do radijskih poročil o novicah na bojiščih, smo z njimi seznanjali borce. Sicer pa nam je bataljonski politični komisar ali kar brigadni politični oddelek nalagal vsak dan nove naloge. Sestanki partijskih celic, ki smo jih imeli najmanj enkrat tedensko, so bili kratki. Sekretar celice, ki je bil obenem pomočnik političnega komisarja v četi, je bil navadno tisti, ki je člane KP seznanjal z novejšo vojaškopoliitično situacijo, nato pa je bil na vrsti pregled sklepov s prejšnjega sestanka celice. Pogosto smo v tistih dneh sprejemali nove člane KP iz vrst kandidatov in članov aktiva SKOJ v četi, predvsem borce, ki so se v zadnjih bojih še posebej izkazali. Vedno je bil tudi pregled po vseh področjih dela v četi, kar je bilo običajno povezano s kritiko in samokritiko.

Intenzivno vojaško in partijsko politično delo po četah je nedvomno vplivalo, da je bila brigada vsestransko pripravljena na težke naloge, ki so jo čakale.

Posebno sem bil zadovoljen, ker sem se v brigadi po dolgem času zopet srečal s starimi tovariši iz 1. bataljona Cankarjeve brigade.

Večji del ožjega vodstva 13. udarne brigade Mirka Bračiča so namreč sestavljali tovariši, s katerimi sem bil v drugi polovici leta 1942 in v letu 1943 že v Cankarjevi brigadi na Dolenjskem in Notranjskem.

Pred bitko pri Borovljah so ožji del brigadnega poveljstva sestavljali: Andrej Cetinski-Lev, major, ki je bil komandant brigade. Ze marca 1942 je bil borec in mitraljezec v Kočevski četi, pozneje v Kočevskem bataljonu in z njim vključen v 5.

Silvo Grgič-Šimen

4

Najbolj krvavi boj
Bračičeve

SNOUB Ivana Cankarja ob njeni ustanovitvi. Postal je komandir čete in poveljnik 1. bataljona te brigade, vse do svojega odhoda v višji oficirski tečaj pri Glavnem štabu NOV in POS. Aprila 1944 je odšel na Štajersko, kamor ga je poslal Glavni štab NOV in POS. Ze v Cankarjevi brigadi je bil znan kot zelo hraber borec, izredno hladnokrven v poveljevanju tudi v najtežjih vojnih situacijah, strog pri izvajanju partizanske discipline, vendar kljub temu izredno priljubljen pri vseh svojih borcih in starešinah, saj ni prav nič cenil tistih, ki so poskušali »zabušavati« na drug način. Iskreno povedano, smo ga ravno zaradi njegovega izrednega junaštva in dejstva, da je bil pravičen in je vedno skrbel, da so bili vsi borci v njegovi enoti enako obremenjeni, še bolj cenili kot tiste poveljnike, ki so bili morda tako hrabri kot on, vendar so skrb za tako imenovane manj pomembne stvari raje prepuščali drugim.

Stane Kink-Stašo¹⁸ major, je bil politični komisar brigade. Lahko rečem, da smo si mladinski in politični vojaški funkcionarji iz njegove čete mnogo izkušenj za politično delo pridobili na političnih urah, ki jih je kot politični komisar čete imel tovariš Stašo. V Cankarjevi brigadi je bil vedno cenjen kot dober politični delavec, saj je s svojim mirnim nastopom deloval spodbudno pri borcih tako v času, ko nismo opravljali borbenih nalog, kot tudi v vseh borbenih akcijah. Tudi on je odšel iz bataljona na Štajersko, kamor ga je poslal Glavni štab NOV in PO Slovenije.

Ivo Božič-Jovo¹⁹ kapetan, namestnik brigadnega poveljnika, je bil star partizan in izkušen partizanski starešina še iz bojev v sestavi brigad na Dolenjskem, od koder je prišel na Štajersko.

Leopold Prošek-Bajdukov²⁰ kapetan, pomočnik političnega komisarja brigade in sekretar brigadnega biroja KP Slovenije. Tudi njega sem dobro poznal, sicer pa je bil prvi, ki sem ga srečal, ko sem bil poslan v brigado in mi je po pogovoru sporočil, da sem postavljen za pomočnika političnega komisarja čete v 2. bataljonu brigade. Tovariš Bajdukov je bil borec in mitraljezec legendarne 2. štajerske grupe odredov, pozneje pa v 1. bataljonu Cankarjeve brigade.

Tovariš Bajdukov je bil zelo družaben človek in tudi šalivec, hkrati pa je znal izredno zanimivo pripovedovati v dneh Roške ofenzive in po njej »zelencem« o bojih, v katerih je sodeloval v 2. grupi odredov, o Stanetu Rozmanu, Dušanu Kvedru, Stantetu-Skali in drugih naših poveljnikih. Od njega smo se naučili borci 1. bataljona Cankarjeve brigade mnogo pesmi, ki so jih peli borci 2. grupe odredov v velikih taborih na Kremenjaku spomladi 1942, med njimi tudi španske revolucionarne in ruske borbene, poleg tistih naših, ki jih dotlej še nismo slišali.

Poveljniški kader v bataljonu je bil prekaljen v bojih na Štajerskem, pa tudi v bojih v drugih predelih Slovenije. Ne da bi hotel s tem kakorkoli zmanjšati vloge ostalih bataljonskih poveljnikov in političnih delavcev, bom vendar omenil med njimi le enega. To je bil bataljonski poveljnik 1. bataljona Bračičeve brigade tovariš Pitja.²¹ Doma je bil iz Leskovca pri Pragerskem.

Tudi njega sem poznal že od prej, vendar ne iz Cankarjeve brigade, pač pa iz Lackovega odreda, kjer je bil poveljnik 2. bataljona. Ze tam so ga borci cenili zaradi njegove hrabrosti in samoiniciativnosti. Tak je bil tudi v Bračičevi brigadi, v kateri je 1. bataljon nadvse uspešno vodil v mnogih bojih vse do zadnjega boja pri boroveljskem mostu.

Tak poveljniški kader, kot ga je imela Bračičeva brigada v bitki pri Borovljah, bi prav gotovo v vsaki težki borbeni situaciji uspešno izpolnil vsako nalogo z najmanjšimi žrtvami. Nalogo brigade, da na vsak način onemogoči prehod sovražnih enot čez boroveljska mostova, pa v pogojih povsem nepričakovanega kršenja pogojev nemške kapitalucije in zahrbtnega napada ne bi mogel izvesti tudi noben drugi poveljniški kader, če bi bil na njihovih mestih.

Razmerje sil pred bitko

Glede na to, da je branil položaje pri Borovljah skupaj z Bračičevo brigado tudi Koroški odred, ki je imel okoli 400 do 600 borcev v treh bataljoni (skupaj z nemškim), lahko ugotovimo, da je bila nemškodomobranska četniška kolona v taki premoči, da je bilo razmerje sil približno 12:1 v njihovo korist, če upoštevamo samo številčno stanje. To je bila ogromna premoč, ki je bila tudi v štiriletnem partizanskem boju le redkokdaj takšna in še bolj neugodna za naše enote, vsaj kadar je šlo za enote, ki so imele približno moč dveh brigad.

Dejansko se je proti partizanskim bataljonom bojevalo okoli 2000 domobrancev in esesovcev, ki so svoje napade koncentrirali na del enot brigade. Tu je bila njihova premoč po topniški pripravi tudi 1:20. Še dosti slabše, da ne rečem porazno, pa je bilo razmerje sil glede oborožitve Bračičeve brigade in Koroškega odreda v primerjavi z esesovskodomobranskimi silami. Medtem ko Bračičeva brigada sploh ni imela topov in tankov, je lahko sovražna kolona iz povsem odkrito postavljenih položajev na borce Bračičeve brigade, zlasti na njen 1. in 2. bataljon, delno tudi na borce Koroškega odreda, izstrelila v eni sami minuti pet ton jekla! Razmerje sil pri pehotni oborožitvi sicer ni bilo neugodno za branitelje mostov, vendar večina naših borcev sploh ni mogla uporabiti svoje strelske oborožitve, kot bomo spoznali iz nadaljevanja.

17) Andrej Cetinski-Lev, danes generalpodpolkovnik JLA v pokoju in narodni heroj

18) Stane Kink-Stašo, danes kapetan bojne ladje v pokoju

19) Ivo Božič-Jovo, danes polkovnik JLA v pokoju

20) Leopold Prošek-Bajdukov, umrl 1978 v Ljubljani, pokopan v Štepanji vasi Ljubljana, Moste-Polje

21) Alojz Zupančič-Pitja, poveljnik 1. bataljona, padel v bitki pri boroveljskem mostu (glej naslednje poglavje)

Se nadaljuje

Šibenik. Obmorsko mesto se koplje v poletni vročini. Koraki turistov, starejših in mlajših, se vpletajo med običajne poti domačinov, kot bi hoteli za spoznanje prekroji-ti njihove navade in vnesti v poletje nekaj svojega navdiha. Toda življenje Šibenčanov teče dalje po bolj ali manj ustaljenih kolesnicah. Tako je tudi z mladinsko organizacijo v Šibeniku.

Na občinski konferenci Zveze socialistične mladine Hrvatske so me prepričali, da se ne prepuščajo toku trenutka, ampak so aktivni v vseh letnih časih. Res, poleti nekoliko težje zberejo skupaj mlade, zlasti tiste, ki se po mesecih pouka razkropijo iz centra srednjih šol. Zato pa toliko trdnije primejo za vajeti tisti, ki ostanejo.

...Da bomo pisali o njih in jim s tem pomagali dokazati vestnost njihovih prizadevanj, da bomo zapisali prepričevalne besede, podkrep-ljene z dejanji, besede, ki največkrat ostanejo neizrečene v njih samih in pregnali vse dvome nezaupanja...

»Le zapišite, da se zavedamo resnosti svojega poslanstva v teh časih, me vzpodbuja predsednik občinske mladinske konference Zoran Restović.« Pred nami živo stoji naša revolucionarna preteklost. Iz nje črpamo vse uporne korake pri premagovanju težav, ki stojijo na poti v jutrišnji dan. Vemo, nikoli nismo do kraja izpolnili nalogo, ki se postavljajo pred nas, pa poskušamo s skupnimi močmi doseči najboljše rezultate. Imamo uspehe, ki nas vzpodbujejo; na primer naši »srpanjski dani«, ki jih

maja, da bi soupadel s smrtjo in rojstnim dnevom našega tovariša Tita. To naj bi bilo potrdilo več, da vse, kar počnemo, počnemo z mislimi nanj, in da je naša edina pot njegova pot.«

»Ali mladinska organizacija stori vse, da bi mladim članom omogočila, da dokažejo svoje sposobnosti in razvijajo svoje interese, ki so hkrati interesi širše in ožje družbe?« sem dalje spraševala svojega sogovornika.

»Prav je, da smo samokritični,« pravi Zoran. »Včasih se zdi, da se preveč ukvarjamo z drobnjakarstvom, z obrobni težavami, analizo problemov, zlasti tistih družbenih, ki pa zadevajo tudi nas, prepuščamo drugim.«

Nimajo dovolj hrabrosti? So zadržani pred starejšimi? Ko pa vendar zaupajo v svoje vrste in želijo pomagati pri graditvi naše skupnosti! Odgovor je v njihovih prizadevanjih: iz malega raste veliko. Mladi so pripravljeni, da prevzamejo vlogo, katere korenine je društvo vanje zasa-dilo.

»Sicer pa mladi delajo prek raznih komisij (ideološko-politična, za lokalne delovne akcije, za kulturo, za medobčinsko in mednarodno sodelovanje, za DSZ in NO), katerih koordinator je občinska konferenca ZSM Hrvatske,« pojasnjuje dalje njen predsednik Zoran Restović. Občinsko konferenco sestavlja 181 osnovnih mladinskih organizacij v občini Šibenik. Vanje je vključenih 12500 mladih. Vse komisije so zelo delavne, vsaka pač na svojem področju. Veliko za-

popolne in dobre opreme. Da se oddolžijo, ti mladi nadobudneži sodelujejo pri organiziranju proslav ob raznih državnih praznikih, in ko je treba obeležiti kako delovno akcijo.

Da mladina v Šibeniku ne zna le govoriti o delu, dokazujejo lokalne in zvezne delovne akcije. Pravkar sodeluje na lokalni delovni akciji pri ureditvi mesta kar 4000 mladih. Poleg te imajo vse osnovne mladinske organizacije svoje delovne brigade, ki so velika pomoč delovnim organizacijam, ki svoje potrebe objavljajo prek študentskega servisa. Pri tem zbirajo sredstva za zvezne delovne brigade. »Imamo tri zvezne delovne brigade,« pravi Zoran. Ena je samostojna, v eni smo povezani z mladino iz Vračarja pri Beogradu, v drugi pa z mladimi Somborčani. Letos delajo na Jasenovcu, drugo brigado je sprejelo Vranje, tretja pa se je podala v Slavonsko Orhovich. Bogastva, ki ga take delovne akcije nudijo, ni mogoče prikazati z besedami. Poleg delovnih uspehov, pa čeprav gre samo za izkop kanala, ki bi ga buldožer mimgrede opravil, gre za notranjo rast, za izgradnjo vsakega posameznika, za vestnega nosilca naše socialistične skupnosti; kot da se z vsakim zamahom krampa sklapljajo tesnejše vezi enotnosti.«

Med športnimi manifestacijami je tovariš Zoran omenil celoletno tekmovanje, ki nosi naziv Mladi s Titom v svobodi. Mladi začnejo meriti svoje športne sposobnosti na različnih področjih v juniju, zaključijo pa na dan mladosti. Letos teče tej manifestaciji že 13. leto.

Najtesnejše je sodelovanje mladine z JLA. Lahko se pohvalijo, da so realizirali cel program, ki ga je prednje postavil občinski štab za NO in DSZ. Pa tudi z borci se pogosto najdejo in ni jim težko poiskati skupnega jezika. Znana so vsakoletna srečanja mladine in borcev dalmatinskih občin, ki trajajo po deset dni, potem skupni tradicionalni obisk Sutjeske, tradicionalni marš po poteh 8. udarne Dalmatinske brigade, marš po poti šibenskih partizanov, ure zgodovine v parku Rade Končar, kjer borci v pripovedih obujajo spomine na revolucionarne dni, pa še bi lahko našli skupne točke mladine in borcev.

»Kakor svetla luč hodijo pred nami, luč svobode, ki so jo v okovih suženjstva tesno stiskali v pesteh, da bo nekoč zasijala v vsem svojem blišču. Sije in mi mladi se bomo zanj o dalje bojevali!« Tako zagotavlja Zoran v imenu vseh mladih Šibenčanov. »Težave? Kakor drugod jih imamo tudi mi: nimamo pravega prostora zase. Pa smo že našli rešitev. Prvega avgusta začnemo preurejati kino v mladinski klub. Stroški ne bodo veliki, saj nam bodo pri vseh delih priskočila na pomoč podjetja z mladinskimi organizacijami v njih.«

Mladi v Šibeniku se ne bojijo svoje prihodnosti. Da bi se le dovolj tistih, ki odhajajo na študij v druge kraje, največ v Zagreb, spet vrnilo v svoj rojstni kraj!

Živa Drole

Zaključek prireditve S Titom v svobodi

letos organiziramo tretje leto in trajajo šestnajst dni, od 11. do 26. julija. To je eden edinstvenih poskusov, da mladi dokažejo kulturno ustvarjalnost občine Šibenik. Vsak dan na odprtem prostoru prostovoljno in brezplačno nastopajo skupine mladih, da stroški celotne prireditve znašajo komaj 1.300.000 starih din. Med drugim prirejšo razstave, nastopajo dalmatinske glasbene in pevske skupine, Kulturnoimnetniško društvo Šibenik, folklo- ra, organizirajo dan narodne tehnike, Rdečega križa, dan osnovnih ter srednjih šol itd. Obiskovalci prireditve so slučajni mimohodci in vsak ustavi korak, čeprav morda le za trenutek. V prihodnje želimo premestiti datum te manifestacije na 4. do 25.

nimanje vzbuja mladinska politična šola z dvomesečnimi ciklusnimi predavanji in jo letno obiskuje 2500 mladih. Mladi strokovnjaki, ki so še člani ZSMH, predavajo teme, ki so slušateljem blizu, na primer o usmerjenem izobraževanju, o mednarodni politiki, ekonomskem položaju Jugoslavije v svetu itd. Slušatelji dobijo ob koncu predavanj diplome, vsebino predavanj pa širijo po osnovnih organizacijah, v katere so včlanjeni.«

Šibeniška občinska mladinska konferenca je edina, ki pod okrilje svoje komisije za kulturo sprejema vse rock skupine, ki jih je v občini Šibenik devet. Mladim glasbenikom pomagajo pri njihovem vzponu, saj mnoge teh skupin ne premorejo same

Tradicionalno urjenje študentov prvih letnikov

Mladi so pripravljani za obrambo

Pred dnevi je zaključilo tradicionalno poletno urjenje že peta generacija študentov prvih letnikov višjih in visokih šol ter fakultet iz vse Slovenije. Študentje so se 16 dni pripravljali za naloge v splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti in v praksi preverili tisto, kar so se o tem pomembnem področju našega življenja in dela, kot je večkrat dejal tovariš Tito, naučili v srednješolskih klopih in nato na fakultetah. Hkrati je bila to zadnja generacija študentov, ki je morala sredi poletja v vojaške uniforme, saj urjenja po novem zakonu o vojaški obveznosti ne bodo več potrebna. Mladi bodo namreč poslej, prvi že to jesen, odhajali v JLA takoj po srednji šoli.

Urjenje je potekalo v učnih centrih v Velikih Blokah, na Pokljuki, v Tolminu in na Pohorju, nad Ilirsko Bistrico pa so se urili mladi z reškega območja. Medtem ko so se slovenski študentje že odpravili domov, na zaslužene počitnice, pa urjenje v mladinskih učnih centrih po Jugoslaviji še poteka. Ponekod ga bodo sklenili šele konec avgusta. Po podatkih zveznega sekretariata za ljudsko obrambo je letos vojaške uniforme z rumenimi našitki na rokavih (znaki za mladinske učne centre) obleklo več kot 40.000 mladih iz vse države.

V naši republiki je bilo najživahneje na Blokah, kjer se je v preteklih dneh urilo blizu 1500 mladih iz

vse Slovenije. Starešine so bili zelo zadovoljni z letošnjo generacijo. »Mirno lahko rečem, da je bila letošnja generacija mladih med najboljšimi doslej. Fantje so se zelo hitro vživeli v novo okolje in so že po nekaj dneh postali pravi vojaki. Razen tega so v center prišli dokaj dobro telesno pripravljene, tako da so zlahka opravljali tudi najtežje naloge. Nekateri se sprva sicer niso mogli sprijazniti s tem, da bo treba frizuro za nekaj centimetrov skrajšati, vendar smo jih nato le prepričali, da je to za vojaka pač nujnost,« je pripovedoval poveljnik centra starešina Tomislav Biondić iz Ajdovščine.

Prostega časa je bilo na Blokah bolj malo. V nekaj dneh se je bilo treba naučiti vseh osnovnih vojaških veščin. Starešina Dušan Veljanović je povedal, da so največ pozornosti posvetili praktičnemu delu. Že drugi dan urjenja so študentom prikazali več kot 40 različnih vrst orožja, od bombe do tanka. Večino tega orožja so potem tudi preizkusili, saj so opravili kar šest streljanj. Zadeti je moral vsak. Še zlasti so se študentje izkazali v streljanju s puškomitraljezom in tako presenetili vse, saj je ravnanje s tem orožjem dokaj zahtevno.

»Še posebej pa nas je veselilo, da so bili fantje pri pouku zelo kritični, še zlasti glede metodike dela. Po vajah smo pripravljali skupne analize. Ve-

dno smo radi prisluhnili njihovim pripombam. Tako smo tudi mi starešine pridobili dragocene izkušnje, ki jih bomo s pridom uporabljali tudi pri urjenju rednih enot JLA,« je dodal Tomislav Biondić.

Delovni dan se je na Blokah začel že ob petih zjutraj, tako kot v vseh vojašnicah. Dopoldne so fantje odhajali na urjenje po okoliških planotah,

popoldne pa so običajno ostajali v učilnicah, kjer so imeli predavanja o družbenopolitičnih dogajanjih doma in po svetu in pogosto tudi sami skušali komentirati posamezna dogajanja. V postelje, ki so jim jih pripravili kar v hangarjih, so se odpravili ob devetih zvečer. Verjetno ni treba posebno pripovedovati, kako se je prilegel ta počitek, saj so bili dnevi dolgi in naporni, zjutraj pa je vojaška

trobenta že zarana klicala k umivanju in zajtrku.

Kljub naporom so fantje zadovoljni prihajali v vojašnico. »Začetek je bil res težak, toda po nekaj dneh smo se kar privadili temu novemu načinu življenja. Spoznali smo veliko novega, se naučili ravnanja z orožjem, spoznali smo, kako se kuje tovarštvo,« so zatrjevali mladi, ko so po 16 dneh odhajali na domove, na morje, v hribe, nekateri pa spet h knjigam, saj do jesenskih izpitov ni več daleč...

Zelo razgibano pa je bilo kulturno zabavno življenje. Študentje so že takoj po prihodu na Bloke ustanovili različne odbore in sekcije in pripravili vrsto tekmovanj in celo literarni natečaj na temo: julijska vstaja. »V vseh odborih in sekcijah je aktivno sodelovalo več kot 60 odstotkov vseh študentov. Samo pri našem radiu Študent, ki je deloval vsak dan, smo jih našli 120,« je pripovedoval starešina Svetislav Pejak.

Še zlasti živahno pa je bilo na Blokah 22. julija, za dan vstaje, ko so fantje v svoji vojašnici v sodelovanju z mladino in občani Cerknice pripravili osrednjo proslavo tega praznika v cerkniški občini. Na predvečer dneva vstaje so na Blokah zakurili velik taborni ogenj in pripravili bogat kulturni program, ki ga je popestril njihov ansambel. Tega so ustanovili že kar prve dni, saj je bilo v mladinskem učnem centru kar precej glasbenikov in pevcev,

med njimi tudi Oto Pestner, ki je mikrofona za nekaj časa zamenjal za puškomitraljez, in pa član ljubljanske opere Ignac Junker.

Pred praznikom so uredili tudi spomenike NOB v tem delu Notranjske in se srečali z borci, ki so jim pripovedovali o dogodkih med vojno na cerkniškem območju. Dnevi, ki so jih popestrila še športna tekmovanja v rokometu, košarki, odbojki, malom nogometu in šahu, so tako kar hitro minevali.

Z delom v centru je bil nadvse zadovoljen tudi republiški sekretar za ljudsko obrambo Martin Košir, ki je skupaj z republiškim sekretarjem za notranje zadeve Tomažem Ertlom, predsednikom republiške konference ZSMS Borisom Bavdkom in drugimi obiskal Bloke.

Življenje v vojašnici na Blokah te dni spet poteka po normalnih tirnicah. Studentskega življenja ni več. Fantje so že pred dnevi slekli vojaške uniforme in odšli domov. Letos so bili zadnjič v gosteh pri prijaznih domačinih, ki so 16 dni živeli s svojimi mladimi gosti, in pri tamkajšnji enoti JLA. Toda učni center zaradi tega seveda ne bo ostal prazen. Na urjenje bodo prihajale druge skupine mladih, pa ženske, enote teritorialne obrambe in drugi...

Branko Soban
Foto: Dragan Arrigler

Improviziran napad na tank

Streljanje s tromblonskimi minami zahteva dobro pripravljenost

Študentje so se preizkusili tudi v streljanju z ročnimi metalci min

TITU

*Tito Ti si bil človek, borec-velikan,
kateri izbral nam je pot,
po kateri bomo mi hodili,
in za katero se je prelila kri.*

*In mi Tvoji pionirji,
še naprej krepili bomo to,
kar za nas si Ti naredil,
in kar v naših srcih vedno bo.*

*Tudi sedaj ko Tebe ni,
vodili bomo našo domovino,
pogumno kakor Ti, ki si za našo to svobodo,
dal vse, kar mogel si.*

*Umrl si, tvoj narod joče,
a naprej po Tvoji poti hoče,
Ti pa ponosen bi bil na nas,
na ljudstvo, ki v srcu nosi Tvoj obraz.*

ALEŠ STRNAD
6. b razred
Videm Dobropolje

Pesem o Titu

*Tito,
ti edini cvet,
ki te ljubi celi svet
in nikdar se ne izbriše
v naših srcih tvoja sled.*

*Ti si naša sreča,
ti si naš ponos,
ti si očka dragi,
ki boril si za svobodo
se vseh nas.*

*In mladina naša
bo gradila novo pot,
bratstva in edinstva
vseh ljudi povsod.*

MOJCA TOMAŽIN
OŠ Jurij Dalmatin
Krško

O letošnjem pohodu so povedali...

Letošnji deseti jubilejni pohod mladih po poti slovenske delegacije na 2. zasedanje AVNOJ je vsebinsko in organizacijsko izredno dobro uspel. Zasluga gre poleg RK ZSMS kot organizatorke še zlasti dobremu vodstvu in samim pohodnikom, ki so se zavedali svojega poslanstva. Izredno pomemben delež pa so tako kot v prejšnjih pohodih tudi letos dodali že stari in prekaljeni »avnojci«, ki spremljajo to akcijo slovenske mladine že od vsega začetka. Med njimi velja zlasti omeniti Janka Gregoriča, ki je bil tudi leta 1953 v slovenski delegaciji in kot tak sedaj že polnih deset let prenaša izročilo na mlade, ki hodijo po teh poteh. Poleg njega je tu tudi narodna herojinja Albinca Hočevar-Mali, ki spremlja pohodnike že osem let in skrbi na pohodu za zgodovino NOB, s svojim revolucionarnim zanosom in ljubeznijo do domovine pa prispeva pomemben delež pri izvajanju raznih kulturnih programov oziroma partizanskih mitingov. Pohoda pa bi se bilo težko zamisliti tudi brez Tončke Vodnik in zastavnika Veneta Cvetkoviča. Tončka skrbi za ves avnojski inventar, pomaga v kuhinji, nabavlja hrano, pleče vence in sodeluje pri pripravljanju kulturnih programov. Vene pa s svojimi vojaškimi kuharji skrbi za okusno in kalorično prehrano, ki se po napornih marših še kako prileže. O tem, kaj mislijo o tej akciji slovenske mladine, pa so nam povedali.

Albinca Hočevar-Mali:

»Že deseto leto se je vila kolona mladih po poti naših veteranov, graditeljev in osnovevalcev naše nove družbe. Vesela sem, da mladi obujajo tradicije NOB, vesela, da želijo spoznavati našo zgodovino in se naučiti ljubezni do domovine. Neizmerno sem srečna, ko vidim mlade, da premagujejo kilometre in se kljub naporom podajajo na pot ponosno in veselo. Re-

Erna Hafner

čem lahko, da mladi dojemajo to pot z veliko mero odgovornosti, spoštovanja in samoodpovedovanja. Ko gledam kolono, ki se vije žez poljane, se mnogokrat zamislím. Tudi mi smo nekdanji korakali po teh planjavah, tudi mi smo bili takrat mladi, veseli in razigrani prav tako kot danes naš mladi rod. Samo vojna nam je ustavila našo mladost. Mlad človek je v vojni postal prezgodaj odrasel. Starejši borci, tovariši so nam zaupali v boju in tudi v drugih situacijah, zato tudi mi danes zaupamo mla-

dim, saj smo prepričani, da bodo znali nadaljevati tisto, kar smo mi začeli in ustvarili. Iskreno rada sodelujem z mladimi, ker vem, da je med našo in mlado generacijo mična vez spoštovanja in skupne ideje za boljši jutri. Prav tovrsten pohod pa je še dokaz več...!«

Janko Gregorič – udeleženec 2. zasedanja AVNOJ:

»Kot eden izmed tistih, ki smo to pot opravili v tistih zgodovinskih novembrskih dnevih, mi je v veliko zadovoljstvo, da hodijo po tej poti tudi mladi, ki obujajo in ohranjajo te zgodovinske dogodke, ki so zaorali globoko brazdo v našem NOG in graditvi naše sedanosti in prihodnosti. Ko hodim skupaj z njimi po poteh, ki smo jih prehodili avnojci leta 1943, me preveva neko posebno zadovoljstvo. Mladim želim čimbolj približati našo pot, jih seznaniti s kraji, ljudmi in nasploh z zgodovino NOB v krajih, skozi katere nas vodi pot. Pohoda sem se letos udeležil že desetič, kar mi je še v posebno zadovoljstvo, saj tudi za mene pomeni to lep jubilej. Jubilej, ki kaže na to, da naša pred 10. leti začeta akcija resnično živi, in da se mladi zavedajo pomena te akcije, saj je za vsakega mladega to posebna nagrada, da se lahko vključi v pohodno brigado. Tako kot na vseh prejšnjih pohodih smo bili tudi letos vsepovsod, pa naj je bilo v še tako majhni vasi, prisrčno sprejeti. Vsi že poznajo našo pot, vsi vedo, kakšen je njen cilj in pomen in vsi so ponosni na nas. drugo leto nas bo pot vodila iz Jajca proti Bazi 20, s tem prehodimo vsaki dve leti tudi pot, po kateri se je naša delegacija vračala po zaključenem zasedanju. To pa je nedvomno še toliko bolj zanimivo. Čeprav nisem več tako mlad, sem vendarle rad z mladimi in sem del njih.

Upam in želim, da bo tako tudi naprej...!«

Nevenka Roglič

Tončka Vodnik – intendantka:

»Priznati moram, da sem z letošnjim pohodom zelo zadovoljna. Bilo je sicer veliko dela, vendar tako meni kot vsem mojim pomagačem ni bilo težko, saj smo tako kot vedno opravljali svoje delo z veliko ljubeznijo in skrbnostjo. Rada sem med mladimi, rada vidim v njihovih očeh svetel žarek ponosa, da so premagali naporen marš. Rada poslušam njihovo pesem, ki ji z veseljem sama pritegnem. Nepozabni so

dnevi, večeri ob tabornem ognju, slovesnosti ob spomeniku, srečanja z domačini itd. Skratka vse to me že vseh deset let vodi po tej poti, ki so jo prehodili naši avnojci. Kot udeleženka NOB pa sem še toliko bolj vesela, ko vidim, da mladi s ponosom negujejo in razvijajo tradicije naše polpretekle zgodovine. Res je, da je za to akcijo potrošeno veliko sredstev, vendar gledano na njen pomen, se to močno obrestuje. Sama sem se in se bom prizadevala, da bo ta akcija v bodoče dobila še večji pomen. Sicer pa, kdor je z mladimi, kdor dela z njimi, ta ve, da je njegov trud poplačan že ob pogledu na njihove svetle in ponosne obraze, ki izžarevajo neizmerno zahvalnost. Če pa je to akcija ohranjanja in razvijanja revolucionarnih tradicij, potem je za tistega, ki je v boju sam sodeloval, to še toliko večja nagrada. Tudi zame...!«

Verjetno ne bi bilo prav, če ne bi nekaj vtisov z letošnjega pohoda povedali tudi pohodniki. Kaj meni o njem tirkatna udeleženka Erna Hafner iz Škofje Loke.

»To je moj tretji pohod po poti, ki so jo prehodili naši delegati leta 1943. Že prvič sem si želela, da bi se kdaj podala na to pot. Težko je opisati, kaj me pravzaprav vodi, da se vključim v pohodno brigado, pa vendarle mislim, da je to želja po spoznavanju ljudi, ki so ustvarjali naš danes, želja po spoznavanju krajev, kjer so se odvijale bitke naših borcev proti večkrat dosti močnejšemu so-

Albinca Hočevar-Mali

Žarko Mišković

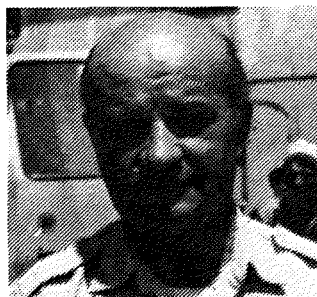
vražniku, želja po poklonitvi spomenu ljudem, ki so dali svoja življenja za našo zlato svobodo itd. Po drugi strani pa so to niti tovarštva, ki se spletajo med pohodniki, velika homogenost, bratstvo in edinstvo in nepozabna srečanja z domačini, z njihovim gostoljubnostjo ter z njihovim odnosom do razvijanja in negovanja revolucionarnih tradicij. Če bom še imela možnost, bom z veseljem šla tudi na naslednje pohode...! Letos sem bila zadolžena za idejnopolično delo in moram reči, da je delo potekalo

zelo uspešno. Med drugim smo izvedli tudi kviz na temo 60 let Skopja, ki je pokazal obsežno znanje pohodnikov...!«

Na pohodu so se odvijale najrazličnejše interesne dejavnosti. Pomemben delež pri tem je imela tudi Nevenka Roglič iz Hrastnika, ki je skrbela za eno izmed oblik informativne dejavnosti. Bila je namreč urednica biltena. O svojem delu pravi:

»Ko sem bila izbrana v Ljubljani na brigadni konferenci za urednico pohodnih biltenov, me je bilo, po resnici povedano, kar nekoliko strah saj si nisem znala niti dobro predstavljati, kako bo to delo mogoče uspešno opravljeni v naravi. Moj strah je bil nekoliko neupravičen, saj se nas je zbrala dobra skupina pohodnikov, ki smo bili kos vsem težavam. Pripevkov je bilo ves čas dovolj, tako da smo morali delati precej ostro selekcijo, kar pa se je seveda poznalo tudi na sami kvaliteti biltenov. V času pohoda je bilo izdanih pet biltenov. Ob dejstvu, da smo jih delali ponovi, in da je bilo potrebno naslednji dan prehoditi številne kilometre, sem jaz kot tudi vsi, ki so mi pomagali pri tem, izredno zadovoljni. Na pohodu sem bila prvič, zdi se mi, da je bilo to eno izmed najlepših doživetij v mojem življenju. Upam, da bom imela še kdaj priložnost sodelovati na njem.

Tako kot na vseh dosedanjih pohodih so tudi na letošnjem sodelovali pripadniki JLA, ki so vez bratstva in

Janko Gregorič

Julij Novak

enotnosti še podkrepili, saj so bili iz vseh krajev Jugoslavije. O tem, kakšna je bila njihova naloga na pohodu, pa nam je njihov vodja starešina JLA Žarko Mišković povedal tole:

»Naš prvi in osnovni cilj je bil vsekakor sodelovanje na pohodu, in da skupaj z mladimi iz Slovenije prehodimo pot, po kateri je šla slovenska delegacija. ne nazadnje pa tudi, da se spoznamo z mladimi, da razvijamo bratstvo in edinstvo in še trenje okrepimo naše bratske vezi, ki nas vežejo na revolucijo.

Po drugi strani pa smo kot pripadniki JLA imeli nalogo skrbeti za varnost samega tabora in pohoda. Poleg tega pa smo kot strokovnjaki imeli nalogo izvajati program usposabljanja s pohodniki za potrebe SLO. S tem ciljem smo s pripadniki pohoda izvedli usposabljanje iz topografije, orientacije, sanitete itd. Po programu smo izvedli tudi pripravo in bojno streljanje, kar je bilo za večino pohodnikov izredno doživetje. Za mene je ta pohod prvenstveno kot nagrada za moje dosedanje delo v enoti. Kot mlademu starešini mi to izredno veliko pomeni. zelo sem zadovoljen s pohodom in z vsem, kar smo v času pohoda naredili. V svojem imenu in v imenu vseh pripadnikov JLA, ki so sodelovali na pohodu, se moram zahvaliti vsem pohodnikom za resnično veliko, pravo bratstvo in enotnost, ki se je kazalo na vsakem koraku...!«

In na koncu tega pogovora je svoje mnenje o letošnjem pohodu povedal tudi komandant pohodne enote Avnojske 80 Julij Novak iz Črnomlja:

»Priznati moram, da sem z letošnjim pohodom izredno zadovoljen. Prvič zato, ker smo program realizirali stoodstotno, drugič pa zato, ker smo ustvarili v brigadi veliko homogenost, enotnost, in ker je prišlo v njej do izraza veliko tovarštvo, bratstvo in enotnost. Ne nazadnje pa tudi zato, ker ni prihajalo do veljave ali iztopanja posameznikov. Brigada je bila kot ena velika družina,

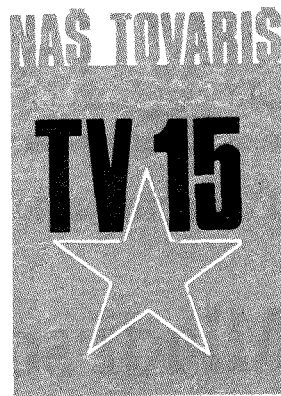

Tončka Vodnik

ki je znala v vsaki akciji v vsakem trenutku uspešno reševati in premagovati vse ovire. Mislim, da moje delo ni bilo pretežno, za kar pa velja zasluga tudi komandirjem in komisarjem čet, ki so znali držati moralo in vzdušje na primerni višini. Na koncu moram še enkrat poudariti, da je naše poslanstvo, ki smo si ga zadali pri našem odhodu na to pot, povsem uspelo. Naša želja je, da bi ta pohod ne ostal samo kot akcija slovenske mladine, ampak da bi podobno kot mi organizirali takšen pohod tudi mladi iz drugih republik in da bi se tako kot delegati 1943. leta skupno sestali v Jajcu...!«

Vtisi mnogo povedo, a vendar tistega, kar pohodnik doživlja, spoznava in ohranja v spominu, se ne da izraziti z besedami. To je treba doživeti, spoznati in vsakdo, ki se mu zato ponudi priložnost je ne bi smel zamuditi.

Darko Naraglav

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VREŠNIK

Odgovorni urednik:
TOŠE URBAS

Novinarji – uredniki:

ZIVA DROLE – TV-15 za mladino

MILENKO STRAŠEK – reportaža

MILENA STRAJNAR – kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIĆ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
FRANC RUPNIK

Uprava in naročninski oddelki:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posamezna številka v prosti prodaji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42.I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35